БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЯЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч. НОЯБРЬ 23 СРЕДА № 275 (4759)

Өртээ 20 көп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Н. Хрущевтүн Дээрги Рокуэлл Кентиге чагаазы (1 арын).
Финляндияның Президентизин Москвага байырлал-биле уткаан (1 арын).
40 чыл мурнунда эрес-маадырлыг чорук дээш шаннал (1 арын).
Энергетиктерниң улуг тиилелгези (1 арын).
Чеди чылдың базымнары (1 арын).
Хаваннарны бөлүктер аайы-биле азыраары (1 арын).
ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: Д. Ондар.— Школаның партия организациязы (2 арын).
И. Жилина.— Он айларның программазын чедиишкиниг күүсеткен (2 арын).
А. Акара.— Колхозчу пенсионерлер (2 арын).
С. Норбу.— Кичээнгей салыр (2 арын).
М. Ондар-оол.— Ажыктыг чугаалажылга (3 арын).
Д. Мижит.— Кем-буруу үүлгедиглериге удур демисежир (3 арын).
Х. Самданчап. — Чонга төлептиг баралы болур (3 арын).
А. Даржаа. — Дүктүн үнези—оон шынарында (3 арын).
Чехословак-совет найыралдың айында (4 арын).
Бүгү делегейниң коммунистериниң холдан салбас ному (4 арын).
Кыдаттың геологтарының чедиишкиннери (4 арын).
Конгонуң өмүнээзинден үгле Лумумба чугаалаар ужурлуг (4 арын).
КНО-нуң Кол Ассамблеязының хуралында (4 арын).

Эки үрезин — элбек дүжүт

Чер ажылын улам ынай хөгжүдери, 1961 чылдың бедик дүжүдүн өстүрүп алыры эки белеткеттинген үрезин чокка чедип алдынмас. Келир чылдың дүжүдү дээш сагыш салып турар черлерде үрезиннер бүрүн урдунган болгаш оларның арыглаашкынын эки организастаан. Каа-Хем районнуң колхозтары тараа культураларының үрезиннери-биле боттарын бүрүн хандыртынган. Ол ышкаш Таңды районнуң «Элегес» совхозтан өске ажыл-агыйларында үрезин бүрүн бар.

Ынчалза-даа бо чылын области киитизи-биле үрезиннерни уруушкуну, оларның шынары болгаш кадагалаашкыны улуг дүвүрээзиннг байдалда деп чугаалаар керек. Области тараа культураларының үрезиннерин уруп алырының планы 84 хуу күүсеттинген. Эрткен чылын урдунган үрезиннерниң иштинде сорттуг үрезин 90 хуу чедип турган болза, ам чүгле 70 хуу болган. Бо үйдал болза 1961 чылда сорттуг үрезиннерниң тарылгазынга калбаа-биле шилчир дээш сорулганы чедип алырын бергедир апаары чугаажок.

Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Барыын-Хемчик, Чаа-Хөл районнарның колхозтарының удуртукчулары үрезин уруушкунунуң талазы-биле кончуг харысалга чок чорукту болдуруп, ам хереглезе чогуур үрезиннериниң чүгле 57—71 хуузун уруп алганнар. Бо урдунган үрезиннериниң шынары кончуг куду, өл-шыгы аажок улуг. Ынчангаш кургадыышкынны организастаары азы тараабелеткел пунктуларында эки шынарлыг үрезиннерге орнаары чугула турбуже, бо талазы-биле хөделишкин кончуг оожум.

Үрезиннериң шынарын хыналар, чаагай шынарлыг үрезиннерни арыглаар ажыл база багай чоруп турар. Бии-Хем, Бай-Тайга районнарның колхозтарында болгаш «Барлык» совхозта үрезиннериң шынарын хынаар ажыл ам-даа өгелеваан.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунга чедиишкиниг ужуражыр дээш колхозтарда, совхозтарда ап чорудуп турар хемчегленриң иштинде келир чылдың тарылгазынга үрезин белеткели бир чугула черни эөлээр ужурлуг. Партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары, колхозтарның, совхозтарның удуртукчулары, оларның агрономнары үрезин дугайында айтырыгны эң харыысалгалыы-биле көөр ужурлуг. Ажылагый бүрүзүнде үрезиннерниң шынарын дораан хынаап, оларның арыглаашкынын улуг соок дүжериниң бетинде доозары-биле тараа арыглаар бүгү машиналарны бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаары чугула.

Шынары куду үрезиннерни эки үрезиннерге орнаар ажылды сонгаарладып болбас. Чамдык ажыл-агыйларның удуртукчуларының үрезин орнаашкынынга далашкаш канчаарыл, часкы тарылга чоокшулап келирге орнап-ла алгай дээш таваарлап олурары шын эвес. Бир эвес часка чедир шыгжаан багай шынарлыг тараа үрелип баксыраар болза орнаар чүве чок артар деп билзе чогуур. Ажык черге хайгаарал чок чытканындан Бии-Хем районнуң «Искра» колхозунуң өл-шыгы улуг үрезин тараазындан 25 тонна изип үрелген. Шак ындыг харысалга чок, ажыл-агыйжы эвес чорук өске-даа черлерде бар. Чөөн-Хемчик, Чаа-Хөл районнарның колхозтарында урдунган үрезиннер ажык черлерде камгалал чок үрелип чыткылаар. Үрезин участоктарынче кичээнгей салбаанындан Барыын-Хемчик районнуң «Большевиктен» өске колхозтарының уруп алган үрезиннериниң шынары багай. Ол хирезинде үрезин орнаашкынынче кым-даа сагыш салбайн турар.

Области картофель үрезининин талазы-биле байдал моон-даа дора. Урдунган үрезин чүгле 29,3 хуу.

Ажыл-агый бүрүзү келир чылын чүгле сорттуг үрезиннерни тарыыр дээш хынамчалыг белеткелди чорудар ужурлуг. Үрезин сорттуг болурда тус черниң байдалынга таарышкан райончуткан болуру база чугула. Моон соңгаар колхоз, совхоз бүрүзүнге сорттуг райончуткан үрезин ажылагыйын сайзырадыр болза агаар-бойдустун канды-даа байдалында эки дүжүт черле алдынар апаар. Моон ужурунда үрезин ажыл-агыйынче онза кичээнгейни салып, колхозтарга, совхозтарга тускай бригадаларны тургузары негеттинип турар.

Эки үрезин—келир чылдың элбек дүжүдүнүн үндезини ол.

Дээрги Рокуэлл Кентиге

Хүндүлүг дээрги Кент!

Хөй чылдарның дургузунда чогаалыкчы ажылдың тургусканы чогаалдарның чыындызын совет улуска белек кылдыр бээр деп Силерниң чаагай шиитпирицерниң дугайын изиг эп-сеткил каттыштырылгазының сагыш сеткили-биле билген мен. Силерниң удуртулга болдурган чылдактарыңар сагыш-сеткилдиг ханы хүндүткелин болдуруп турар, бүгү делегейге тайбың дээш демиселге базым бүрүзүн бедии-биле үнелеп көрүп турар совет кижилерге ол чылдактар билдингир болгаш чоок.

Ол чылдактарны америк улус база-ла шыны-биле билип турар дээрзинге быжыг-биле бүзүрээр мен, чүге дээрге, Силерниң белээнер — ССРЭ биле АКШ-тың улустарының аразында найыралды болгаш кайы-кайызын билчир чорукту быжыглаарының оруунга базым-дыр.

Хөй чылдарда кадыкшылды база бистиң оран делегейивиске аас-кежик болгаш чөптүг чорук дээш чаагай ажыл-чорудулгага чаа-чаа чогаадыкчы чедиишкиннерни Силерге бүгү сагыш-сеткилимниң ханызындан күзедим.

Ноябрь 19. Н. ХРУЩЕВ.

Финляндияның Президентизин Москвага байырлал-биле уткаан

МОСКВА. (СЭТА). Финлянд Республиканың Президентизин Урхо Калева Кекконен болгаш ону удеп чоруур кижилер албанның аян-чоруун кылып, ноябрь 21-де Москвада чедип келген.

Финляндияның болгаш Совет Эвилениң күрүне туктары-биле шимээн Ленинград вокзалга Финляндияның президентизин эштер Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. И. Микоян, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев болгаш өске-даа албанның кижилери уткуп алган.

ССРЭ-де даштыкы чурттарның дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары, совет болгаш даштыкы журналистер уткаанларның аразынга турган.

Бедик аалчының келгени-биле холбаштыр У. К. Кекконеннің, Н. С. Хрущевтүн болгаш Л. И. Брежневтиң портреттерин Ленинград вокзалга асхан турган.

Вокзалга Н. С. Хрущев биле У. К. Кекконен байыр чедирип чүве чугаалаанар.

Найыралдыг күрүненин баштыны совет удуртукчулар-биле кады Кремльде бодунун турар черинче вокзалдан чоруптарга Москваның мун-мун ажылчы чоннары аңда чылыг болгаш эвилең ёзу-биле байырын чедирип турган.

Улуг чогаалчының төргүл-төрелдери

Л. Н. Толстойнун күрүне музейиниң делгем залында кижилер дола берген. «Олар Толстойну билир чораан» деп сактыышкыннарның кежээзи 10—15 минута болгаш эгелээр ужурлуг турган. Улуг чогаалчының портреттериниң бирээзиниң чанында узун сынныг кижи турган. Ону көрген кижилер Лев Толстойну сактып келир — база ол ышкаш сегелиниң узун салы хөрөөнче халайып бады барган, улуг хаваа тырыжа берген, караның кирбиктери терен.

Бистер оон-биле танышкан бис.

— Илья Толстой мөн — деп ол чугаалады.

Бодунун дугайын, улуг чогаалчының хөй санныг төргүл-төрелдериниң дугайын ол күзелдин-биле чугаалап берди.

Лев Николаевич дөрт оолдуг, ийи кыстыг чораан деп чүве билдингир. Ам оон оолдарындан дириг чок, ынчалзажок оларның оолдарының болгаш уругларының хөй уруглары бар.

Чогаалчының оолдарының оолдарындан эң улуу мен болур кижи мен деп Илья Ильич чугаалады. Мээң харым ам 64. Москваның күрүне университетиниң филология факультединде 10 ажыг чыл ажылдап, славян дылдарны башкылап турар мен.

Илья Ильич Толстой — педагогия эртемнериниң кандидаты, хөй эртем ажылдарын бижээн. Оон оглу Никита Ильич — филология эртемнериниң кандидаты, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының славян дыл талазы-биле институттун эртем ажылдакчызы.

Илья Ильич бодунун хеймер дунмазы Владимир Ильичиниң дугайын кончуг күзелдин-биле чугаалап турган, ол база-ла бодунун сураглыг кырган ачазы-биле дөмей. Ынчалзажок оолдарының болгаш уругларының уруглары кырган ачазы-биле чүгле хевир талазы-биле дөмей болуп турар эвес, а чер ажылынга, бойдуска ынак чораан чоруун база салган алган. Бүгү делегейге алдаржаан чогаалчы Лев Толстой андазынбиле чер чардырып, кадыыр-биле тараа, сиген кестирип, үргүлчү ажылдап чорааны билдингир болгай. Дуржулгалыг агроном Владимир Ильич ам Москва чоогунда «Октябрь» колхозта ажылдап турар. Ында 50 га черге ол чимис садын олурткан. Ол садта 40 сорттарның яблоколары, вишня, инек-караа, кызырак-кат үнүп турар.

Владимир Ильич ийи оолдуг. Оларның улуу Олег — чурукчу, а бичези Илья—МКУ-нуң журналистика факультединиң орус дыл болгаш стилистика башкызы. Чоокта чаа оон кадайы оол төрөөн. Ол болза Лев Толстойнуң оглунуң оглунуң баштайгы оглу болур.

Москвада чогаалчының оглунуң оглу—Сергей Сергеевич Толстой чурттап турар. Ол ам 63 харлыг. Ол—Москваның улустар аразының харылзаалларының күрүне университединиң доцентизи, англи дылды башкылап турар, педагогия эртемнериниң кандидаты, хөй-хөй эртем ажылдарын бижээн.

Лев Толстойнуң хөй-хөй төргүл-төрелдери даштыкыда база чурттап турар. Чижээ, Швецияның найысылалы — Стокгольмда чогаалчының төрели Никита Львович, Татьяна Львовна чурттап чоруур. Олар адазы-биле кады ынзар бичезинделе чоруй барганнар, а адазы швед кижини кадай кылып алган. Никита Львович анаа Упсальск университеттин юридик болгаш философия факультеттерин дооскан болгаш ам Швецияның чер ажылының министерствозунда ажылдап турар. Оонбиле кады ол Упсальск университеттин славян дыл хөрөөнің профессорунун дузалакчызы болуп турар.

Татьяна Львовна Толстая-Пауе үш харлыында Петербургтан Швецияже чоруткан. Бир чыл бурунгаар акыышкылар слависчилерниң делегей съездизинге киржири-биле Москвага чораан барганнар.

Лев Толстойнуң уруунун оглу—Сергей Михайлович Франциядa чурттап турар. Ол эмчи, бо чылдың чазынында француз эмчилериниң төлээлери-биле кады ССРЭ-ге чораан барган.

Улуг орус чогаалчының төргүл-төрелдери Италияда база бар. Олар болза Лев Толстойнуң уруу Татьяна Львовнаның уруглары-дыр.

Д. ЗАХАРОВ,
СЭТА-ның корреспондентизи.

Металлургтар деткээн

СТАЛИНО. (СЭТА). «Шахтёрскатрацит» трезинин № 4—9 шахтазының Михаил Телитченконун коммунистиг күш-ажыл бригадазының неделяның бир хүнүнде камнап алган материалдар-биле ажылдаар деп хүлээлгени алган эгелээшкинин дон металлургтар деткээн.

Оларда кокс дээрге эң-не улуг үнелиг материал болуп турары билдингир болгай. Амгы техниканы болгаш бойдус газын дээре ажыглап турган, ай бүрүзүнүң бир хонуунда камнап алган кокстан шойну бүрүнүбиле бээр ужурлуг ындыг камналганы чедип алырының боттуг аргазы бар деп макеевка металлургтар санап турар. Ол чорук миллион ажыг рубльдиң камналгазын бээр. Цехте одалга үүлүн чедиишкиннин-биле камнап ап турар. Ноябрь 28-те домначылар планныг коксту чарыгдавайн турган хонукта металлдың шуткулгазын бээр деп шиитпирлээннер.

40 чыл мурнунда эрес-маадырлыг чорук дээш шаннал

СТАЛИНО. (СЭТА). 40 чылдың кылганы дээш шахтёр-пенсионер Митрофан Афанасьевич Носовка Кызыл Тук орденин байырлалдыг байдал-биле аңаа тывыскан. Хамааты дайынның маадыры кызыл шериг Носов 1922 чылдың чайынында республиканың ревшериг чөвүлелиниң үжаалын ёзугаар бедик шанналды алырынга төлептиг болган дээр дугайын ол үениң бүгү дургузунда чүү-даа билбейн чораан.

...1920 чылдың августа Кубаньда Круглик көдээ суурнун чанынга 78-ки адыгжы полктун аныяк пулеметчиги Врангельдиң дүжүрген шериин чылча шаварынга киришкен. Бистиң дайынчыларывыстан сан талазы-биле хөй аттыг ак-гвардейжилерни Носов чоок черден хөме боолап турган.

Дайын доостуру-биле Кызыл Шеригниң дайынчызы чораан Носов тайбын оруктар-биле чорупкан. Ол оруктарның бирээзи ону Донбасска чедирип келген. Баштай ол Сталинонуң металлургия заводунга ажылдап турган, оон сөөлүнде шахтага «Бутовка-Лоценская» Митрофан Афанасьевич өрүмнээр машинаның машинизи, даг мастери болгаш участоктун начальниги болуп ажылдап турган. Ада-чурттун дайынының баштайгы хүнүнден эгелээш коммунист Носов гитлержи эжелекчилер-биле дайылдажып чорупкан. Кавказты камгалаары дээш, Берлинни алыр дээш тулчуушкуннарга ол шылгарап үнген. Тиилелгениң сөөлүнде Митрофан Афанасьевич төрээн шахтазынга база катап чедип келген. Аңаа фронтучу медальдарга Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени немешкен. Хөй чылдар эрткен соонда оон хөрөөн дайынчы орденниң каастааны бо-дур.

Митрофан Афанасьевичиниң улуг өг-бүлези эки. Адазының эртемин Виктор, Николай, Анатолий салгап алган — олар шуптузу шахтаның ажылчыннары. Дөртку оглу Александр — ортумак школаның сески клазының өөреникчизи, даг талазыбиле тускай эртемниг болурун күзеп турар.

Часкы тарылгага белеткел

ИЙИ-ТАЛ. (Телефон-биле). Кандыг-даа ажыл-херектиң чедиишкиниг болуру аңаа баш бурунгаар хынамчалыг белеткелден кол хамааржыр. Улуг-Хем районда Жданов аттыг колхоз часкы хову ажылынга белеткелди четпес организастап турар.

Колхоз баштаар чери бо хүннерге чедир тараа культураларының үрезинин четчелеп албаан. Урдунган 60 тонна кызыл-тас, 12 тонна чинге-тараа үрезиннери безин мынчага бүрүн арыглаттынмаан, сулага болгаш арбайга хереглээр килограмм-даа үрезин чок.

Тракторлар болгаш көдээ ажылагый техниказы колхозта четчир бар, оларны башкарып билир кадрлар база хандыртынган. Мындыг таарымчалыг байдал турбуже Жданов аттыг колхоз чайгы болгаш күскү чер ардарылгазының планын күүсеттээн. Келир чылдың тарылгазынга чүгле 740 гектар шөл белеткеттинген. Чазын черни удур андарып тарыыр чорук хову ажылын шаптыктаары билдингир.

Бо хүннерде Шагаан-Арыг СТС-те 4 тракторлар септедип турарындан өске, колхозта чогум тодаргай организастыг хемчеглер алдынмаан, септелгениң графиги тургустунмаан.

ОБЛАСТА ТРАКТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ ЧОРУП ТУРАРЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА МЕДЭЭ

(1960 чылдың ноябрь 20-де)

Районнарның колхозтары	Күүсеткен хуузу
Сүт-Хөл	60.0
Таңды	40.0
Чөөн-Хемчик	34.3
Тес-Хем	20.0
Каа-Хем	16.4
Чаа-Хөл	15.0
Барыын-Хемчик	8,0
Бии-Хем	5.9
Улуг-Хем	2.8
Бай-Тайга	—
Өвүр	—
Эрзин	—
Совхозтар:	
«Кызыл партизан»	50,0
«Элегес»	35.0
«Өөк»	30.0
«Межегей»	30.0
«Тиилелге»	14,3
«УТКА 25 чылы»	—
«Барлык»	—

Ноябрь 20-ге чедир область тракторлар септелгезиниң планы 19 хуу, оон иштинде колхозтарда 16,8 хуу, совхозтарда 24 хуу күүсеттинген.

Энергетиктерниң улуг тиилелгези

КЕМЕРОВО. (СЭТА). Сибирьнин энергетиктери чугула тиилелгени чедип алганнар. Ноябрь 18-те үк чернин-биле 23 шак 35 минута, а Москваныы-биле—19 шак 35 минута турда энергокаттыжыышкынның төп башкарылга чериндан команда ёзугаар Кузбасс-Новосибирск аразының 220 киловольт күчүлүг электри дамчыдылгазының күштүг шугуму кады ажылдап өгелээн.

Оон-биле Барыын Сибирьниң энергосистемазы—Омск, Новосибирск болгаш Кузбасс аразының шугуму нинти четки-биле ажылдап өгелээн.

Каттышкан энергосистеманы тургускан чорук энергия-биле хандырылганың идегелдиг болгаш камналгалыг чоруун болдуруп, Барыын Сибирьниң улус ажыл-агыйынга электроэнергияны бээринге таарымчалыг байдалды тургузар.

Чеди чылдың базымнары

«КМА» КЫЗЫГААРЫН УЛАМ-НА ДЕЛГЕМЧИДИП ТУРАР

«КМА»-ның — Курскиниң магниттиг аномалиязының шинчээчилери делгем шөлдерже улам-на ханылап бар чоруур. Белгородтуң демир-руда экспедициязының коллективи Белгородтуң чөөн талазынче угланыышкынбиле чер адааның шыгжавырларын дилеп тыварынче өгелеп кирипкен. Руданың дыка хөй курлавыры бар боор деп геофизиктерниң бодап турганы-даа шын болган. Район төвү — Больше-Троицкиден ырак өвес черден байлакшылдыг руданың каттары тывылган. Оон кылыны 180 метр, а калбаа — бир километр ажыг болган.

Ынчангаш ол чаа тывылган чер болза «КМА»-да өң байлакшылдыг черлериниң бирээзи дээрзи бадыткаттынган. Байлакты шинчилеп тывар ажылдар үргүлчүлевишаан.

* * *

БАШТАЙГЫ ТУРБИНАНЫ ЭПТЕП ТУРАР

Фрунзеде бус күжү-биле хөделир электростанцияда баштайгы турбинаны тургузуп өгелээн. Ол ышкаш котелду база-ла шалыпчы аргаларбиле тургузуп турар.

Чеди чылдың үшкү чылының өгезинде ол электри станциязы токту берип өгелээр.

* * *

КЕРАМИКА ҮЛЕТПҮРҮНҮҢ БАШТАЙГЫЗЫ

Ангараның керамиктиг заводунуң бирги өөлчээнин тудуглары доозулган. Ынчангаш хары угда 300 санныг кылыгларны фаянсыдан өртеп кылыр тергиин улуг тускай суугу ажылдап өгелээн. Ол завод бир чылда-ла 220 муң санныг санитар-техниктиг кылыгларны бүдүрүп шыдаар. Ол дээрге 70 муң ажыг чаа квартиралары дериринге четчир, а ол ышкаш 2.000.000 дөрбелчин метр черим шыва алы бээр шилденчек шывыгжыгаштар болур.

* * *

БАЖЫҢ ТУДАР УЛУГ КОМБИНАТ

Павлодарда улуг-улуг кезектерден өптээр бажыңнар кылыр комбинаттың тудуу дооступ турар.

Ол комбинат чылдың-на бүрүн дериг-херекселдиг дөрт каат 30 бажыңнарны бүдүрер. Заводта бүгү-ле ажылдарны автоматчыдыы база механизастап турар.

Хаваннарны бөлүктер аайы-биле азырап турар

КИЕВ. (СЭТА). Украин ССР-ниң көдээ ажыл-агый министриниң орлакчызы И. Г. Зорин СЭТА-ның корреспондентизинге мынча дээн:

— Хаваннарны чүгле кезек-кезек бөлүктер аайы-биле азырап, чемгерери Украинаның дыка хөй малчыннарынга шуут дүрүм болган. Бо чылын ферма ажылдакчыларының хөй кезии 500-тен 2000 чедир санныг хаваннарны семирти азыраан. Одесса областың Тарутин районунда «Красный перекоп» совхозунуң хаван ажалкчызы Л. Ю. Гребенниковтуң азыраан турар бөлүк хаваннарының бир центнер эзди барык 199 рубль өртектиг. Республиканың дыка хөй малчыннары чиик өртектиг продукцияларны берип турар.

Украинада салгакчыларының хөй нуруузу күрүнеге бирээзин-ле чүс килограмма ажып турар деңзилиг эки деңгел күштүг хаваннарны дужаап турарлар.

Фермалар ажылдакчылары эштиң бот-үнезинин чиигээшкини дээш чаржып турар. Чижээ, Херсон областың Каховка районунуң «Красный перекоп» совхозунуң хаван ажалкчызы Л. Ю. Гребенниковтуң азыраан турар бөлүк хаваннарының бир центнер эзди барык 199 рубль өртектиг. Республиканың дыка хөй малчыннары чиик өртектиг продукцияларны берип турар.

Бараан-материал өртээниң талазы-биле хурал

СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактың бараан-материал өртектиглериниң өртээн чаа акша системазынче шилчидер дугайында шиитпирин амыдыралга боттандырарының айтырыгларын чугаалашкан чөвүлел хурал ажыттынган.

Хуралда райполарның улуг бухгалтерлери, экономистер, облпотребсоюзтун төп аппарадының ажылдакчылары, күрүне банкызының болгаш областың сан-хөө органнарының ажылдакчылары киржип турар.

Бараан-материал өртектиглериниң өртектериниң талазы-биле илеткелди облпотребсоюзтун баштаар чериниң даргазының орлакчызы эш Сидоркин кылган. Бараан-материал өртектиглериниң шилчидилге-саналдазынга Советтер депутаттарын болгаш хөй-ниити организацияларының киржилгезин калбаа-биле хаара тударын илеткелчи онзалап демдеглээн.

Партизаннар-биле ужуражыышкын

ССРЭ-ге хамааты дайынның доозулганындан бээр 40 чыл болганынга холбаштыр областың Алдан-Маадырлар аттыг чурт-шинчилел музейи Тывага хамааты дайынның киржикчилери-биле Кызыл хоорайның чурттакчыларының болгаш шериг кезээниң дайынчыларының ужуражыышкынын ноябрь 20-де, дыштанар хүнде организастаан. Ол ужуражыышкынга хамааты дайынның Кызылда болгаш районнарда чурттап турар киржикчилери келгилээн.

Ужуражыышкынның өгезинде «Тывага хамааты дайынның дугайында» деп лекцияны төөгүнүн, дылдың болгаш литератураның Тыва эртем-шинчилел институдунун эртем ажылдакчызы, төөгү эртеминиң кандидаты эш В. Очур номчаан. Лекция соонда Тывага болган хамааты дайынның киржикчилери боттарының сактыышкыннарын чугаалаанар. Хамааты дайынның киржикчиги партизан эш И. Г. Коровин «Хем-Белдиринге болгаш Тарлашкынга болгулаан тулчуушкуннар» деп сактыышкынын, партизан эш С. В. Галкин «Тывага Совет эрге-чагырганың органнарының тургустунун турганының дугайында», эш И. Н. Антипин «Тывага кызыл-гвардия отрядтарын организастап турганының дугайында», эш Г. С. Уколов «Тывага болуп турган улуг хуралдар дугайында» сактыышкыннарын чыылганнарга кончуг солун кылдыр чугаалап бергеннер.

Партизаннар-биле ужуражыышкынның киржикчилериниң өмүнээзинден подполковник эш Т. Алексеев партизаннарга улуу-биле өөрүп четтиргенин илеретпишаан, бистиң Төрээн чуртувуска Совет эрге-чагырганы тургузар дээш оларның маадырлыг демисели өшпее алдар-биле шыптынган дээрзин демдеглээн.

Чурукта: хөөнниң киржикчилери. Индирде В. Очурнун лекция номчуп турары.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Школаның партия организациязы

Партия болгаш Совет чазактын школаны амыдырал-биле сырый холбаштырар, бистиң чуртка улус өөредилгезинин системазын эде тургузарының дугайында шиитпирлерин күүседир талазы-биле бистиң областың школаларындан Туранның, Суг-Аксының ортумак школалары баштайгы чедиишкиннерни чедип алганнар.

Областа бүгү школаларның 1—6 класстары база чамдык черлерде ортумак школаларның 9—10 класстары чаа программаларже, өөредилге планнарынче кирип, өөредилге-кижизидилгелиг ажылды амыдырал-биле холбаштырарын херек кырында боттандырып эгелээн.

Школада партия организациязы школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын амыдырал-биле холбаштырып, ургуларны күш-ажылга чаңчыктырарынга ооң бүгү коллективин, профэвилел, комсомол организацияларын удуртур күш болур. Ооң-биле чергелештир партия организациязының чугула ажылынын бирээзи школаның башкыларының мергежилин бедидеринге улуг дузаны көргүзер ужурлуг. Ооң ажык хуралдарынга коллективтиң ажылынын дугайында, орус дыл, политехниктиг угланышкынныг база өске-даа эртемнерге башкыларның арга методтарын чугаалажып көөрүн чедип алыр.

Башкыларның бот-өөредилгезинин база оларның методика секцияларының ажылында четпестер дыка хөй. Эрткен бирги улдунда Тээли ортумак школазында башкыларның ажык кичээлдерге олуржуп, боттарының арга-дуржулгаларын солушкан методика секциялары чангыс-даа катап болбаан. Ынчаарга школада партия организациязының секретары турган эш Очур ол ажылды организастап, аныяк башкыларга башкылаарының арга-дуржулгазын дамчыдарының дугайында херек кырында боттуг дузаны чедирер талазы-биле кандыг-даа ажыл кылбаан.

Улус өөредилгезинин системазының эде тургузуушкуну школаларның материалдыг баазазын калбартырын негеп турар. Школаның материалдыг баазазын быжыглаарын чугле машина, тракторну болгаш янзы-бүрү станоктарны школаның хөрөнгизи-биле садып алыры ол дээр болза шын эвес.

Янзы-бүрү механизмнерни школага садып алыры чугула болбайнаан, ынчалза-даа бистиң школаларывыста башкыларның болгаш өөреникчилерниң күжү-биле янзы-бүрү көргүзүг материалдарын: гербарийлерни, минералдар коллекциязын, схемаларны, таблицаларны, диаграммаларны болгаш физикага база химияга хереглээр өске-даа материалдарны, модельдерни кылыры четпес болуп турар.

Амга чедир Бай-Тайга, Барыын-Хемчик болгаш өске-даа районнарның чамдык школаларында ооң чанында дуржулга участоктарының чогу ында партия организацияларының бо талазы-биле багай ажылдап, башкылар коллективтерин болгаш өөреникчилерни бо чугула ажылче хаара түдүп, организастап шыдаваанын көргүзүп турар.

Школаның эде тургузуушкуну түгле школаны амыдырал-биле холбаштырып, өөреникчилерни күш-ажылга чаңчыктырары-биле кызыгаарлаттынмайн турар. Школаны доозуп турар уруглар чугле эртем-билигни, кандыг-бир мергежилди чедип алыр эвес, харын олар бүгү тала-биле чепсеглеттинген, коммунистиг инитилелдиң ёзулуг тургузукчулары болур ужурлуг. Ындыг болганда, школаның кижизидилге ажылы мурнундагызындан-даа артык бедик шынарлыг болуру илдең.

Кижизидилге ажылын улам бедик деңнелче көдүрерде партия организациялары школаның дирекция черинге дузалап, бүгү коллективти олче хаара тудар ужурлуг. Ол ажылды удуртурда партия организациязы чугле школага өөреникчилер ортузунга эвес, харын ада-иениң ортузунга педагогиканың пропагандазын организастаар. Ындыг турбуже бо ажылды чамдык партия организациялары (чугле школаларның эвес) чедир үнелевейн турар. Ада-ие ортузунга ындыг ажылды чорутпайн турарының чижектерин ап көрээли. Бай-Тайга райондан чаа өөредилге чылында школа назылыг 32 уруглар өөренмейн барган, а ооң иштинде Шуй болгаш Бай-Тал школаларында чугле 1-ги класска өөрензе чогуур 5 кижи келбээн.

Партия организациязы ада-ие ортузунга чугле пропаганданы чорудар эвес, харын оларны школага, ооң өөредилге-кижизидилгелиг ажылынга, ооң материалдыг баазазын быжыглаарынга дузалаары-биле хаара тудар, эвилелдээр ужурлуг.

Уругларны кижизидиринге партия организациялары өөреникчилериң комсомол болгаш пионер организацияларының ажылын башкарар хүлээлгелиг, ынчалза-даа оларның ажылынга боттуг дузаны дыка хөй школаларда ам-даа көргүспейн турар. Ооң ужурундан областың чамдык школаларында өөредилгениң шынары куду.

Эткен өөредилге чылынын түннели-биле алырга, Бай-Тайга районнуң Тээли чеди чыл школазының өөредилгезинин шынары 70 хуу, Бай-Тал ортумак школазының 75 хуу база Шагаан-Арыг ортумак школазының 73 хуу болгаш оон өске-даа ындыг школалар бар болган. Багай демдек алган өөреникчилериң хөй кезин—комсомолчулар болгаш пионерлер. 1960—1961 чаа өөредилге чылының бирги улдунунуң түннелиби-биле алырга, Тээлиниң чеди чыл школазының өөредилгезинин шынары база-ла өөрүнчүг эвес. Ол школаның 7-ги клазының 14 өөреникчилериниң иштинден 7 кижи багай демдектиг болган, а Бай-Тайганын Тээлиде, Бай-Талда ортумак, Барыын-Хемчиктиң Дөң-Терезинде чеди чыл школаларының бирги улдунда өөредилге шынары 73—78 хуудан өрүлевейн турар.

Ол болза ында партия организацияларының болгаш коммунистериң комсомол болгаш пионер организациялары-биле өөредилге-кижизидилгелиг ажылды четпес чорудуп турарын көргүзүп турар.

Областың өлүмнүг хөй школаларында партияның тускай организациялары чок, олар чугле хөй башкыларлыг улуг школаларда бар. Школада ажылдап турар коммунистер чер-черде колхозтарның болгаш совхозтарның партия организацияларының учёдунда турар болгаш ол партия организациялары школаның ажылынче ханылап кирбейн, өөредилге-кижизидилгелиг ажылды удуртпайн турар. Ындыг партия организациялары колхозтуң, совхозтуң хүн бүрүде амыдыралынче бүгү күштерин салып турары эки. Ынчалза-даа ооң-биле кады ол партия организациязында кирген башкы коммунистерниң ролюн бедидип, школаның ажылынче чогуур сагышты салып, школаның бүгү ажылынга школада партия организациялары ышкаш киржир ужурлуг. Херек кырында чамдык партия организациялары школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылы хамаан чок, ооң септелгезинге безин сагыш салбайн турар.

Чаа өөредилге чылының эгезинде Бай-Тайга районнуң Бай-Тал ортумак школазынга план ёзугаар 2000 кубометр ыяш белеткээр турбуже, чугле 600 кубометр оттулар ыяш дужуртүнген. А колхоз баштаар чери белеткеттинмээн ыяшты дужүрүп бээринин орнунга, ону колхозтуң партия организациязы-биле «сумелешкеш», башкыларның боттарының школага белеткеп алганы эвээш ыяшты безин өскээр чарыгдапкан. Ол чорук ында партия организациязының школаже сагыш салбайн турарын херечилеп турар-дыр.

СЭКП райкомнары школаларга партия организацияларын тургузарының чугулазын өөренип көөрү база чугула. Бистиң чамдык школаларывыста коммунистерниң саны 3—4 чедип-даа турар болза, анаа партия организациязын тургуспайн, оларны колхозтарнын, совхозтарнын партия организацияларына кадып турары школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын эжижидеринге таарымча чок салдарны чедирип турар.

Школаның партия, профэвилел, комсомол организациялары, дирекция-биле кады бүгү күштү өөредилге-кижизидилгелиг ажылды эжижидеринче башкыларны болгаш өөреникчилерни, ада-иелерни эвилелдээр болза, олар бодунуң мурнунда салдынган сорулгаларны чедип ап шыдаарлар. Ону чедип алыр дээш школаларның партия организацияларының ажылынга партияның район комитеттери хүн бүрү дуза көргүзер ужурлуг.

Д. ОНДАР,
СЭКП обкомунуң инструктору.

Келир үениң кызыл-тазы

Москва область. Кара эвес хөрзүннүг куржагның талазы-биле эртем-шинчилел институдунуң тараа культуралар лабораториязының удуртукчузу, көдээ ажылагый эртемнериниң доктору, профессор Виктор Евграфович Писарев амгы үениң кызыл-тазының «төрел уксаазын» чаартырын сүмелээн. Ынчангаш ону ынчаар кылырда кызыл-тастың соокка дооннуучал болгаш аарыгларга алзычал шынарларын чидирер аргаар.

Амгы чымчак кызыл-тасты ынчаар чаартырда чоокта чаа Иранга болгаш Пакистанга тывылган үрезин мөөгүленчек аарыгга дадарыктаашкынга алыспас үрезин-биле хайнактаарын ол эртемден сүмелеп турар. Ооң дараазында үелерде бо чымчак кызыл-тастың өске-даа «төрелдерин» чаартырының дугайын база бодап болур деп Писарев чугаалап турар.

Профессор Писаревтиң бодап турары-биле алырга, кызыл-тасты чаартырында дыка улуг ажыл болгаш үр үе-шаг база негеттинер аргаар. Ынчалза-даа ол черле боттанып болур программа. Ынчангаш чер ажылының практиказынга улуг ажыктыг үүлдерни бээр-даа.

Келир үениң чаа кызыл-тазының тараазы дыка ажыктыг болур болгаш белок анаа дыка көвүдээр. Эртемденнер ооң тараазының хемчээлин улгаттырар болгаш дужүттүүн база бедидер. Ол кызылтас херек кырында чаа культура болур.

Чурукта: профессор В. Е. Писарев болгаш эртем ажылдакчызы М. Д. Жилкина олар кызыл-тастың болгаш көк-тараның чаа хайнакташтырып тыпкан хевирлерин көрүп турлар.

Фото О. Кузьминнии.
СЭТА-ның фотохрониказы.

ОН АЙЛАРНЫҢ ПРОГРАММАЗЫН ЧЕДИИШКИННИГ КҮҮСЕТКЕН

Төөгүлүг чеди чылдың ийиги чылының 10 айларында областың автоажыл-агыйларының коллективтери күжениишкиннинг ажылдааннар.

Он айларда чүк сөөртүрүнүн планын Тыва автотрестиң транспорт конторалары тонна талазы-биле 118 хуу, тонна-километр-биле 116,5 хуу күүсеткен болгаш 277,5 муң тонна чүктү пландан ажыр сөөркен. Ол ышкаш, сельхозтранстың болгаш областың коммунал ажыл-агыйының АТК-лары чүк сөөртүрүнүн планнарын бүгү көргүзүглер талазы-биле ажыр күүсеткеннер.

Автотрестиң транспорт организацияларындан чүк сөөртүрүнүң талазы-биле эң дээре көргүзүглерни Минусинскинин; Чалананың болгаш № 2 чүк АТК-лары чедип алган. Минусинск АТК-зы 10 айларның планын тонна талазы-биле 132 хуу, тонна-километр-биле 109 хуу күүсеткен, а Чадазнаның АТК-зы планын ол-ла көргүзүглер талазы-биле 126 болгаш 110 хуу күүсеткен.

Октябрь байырлалынга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш чарыштың эгелекчизи Кызылдың № 1 чүк АТК-зының коллективи алган хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүсеткен. Ол коллектив чүк сөөртүрүнүн чыл планын октябрь 15-те күүседир деп хүлээлге алгаш, ол хүлээлгезин хуусаа бетинде октябрь 8-те күүседипкен болгаш ноябрь 1-ге чедир пландан ажыр 52,8 муң тонна чүктү сөөркен.

Областың автоажыл-агыйларынга автомашиналарны ажыглаарының хуусаазын узадыр, оларның техниктиг белен турарын хандырар болгаш автопарктарны чөп ажыглаарын эжижидер талазы-биле эвээш эвес ажылдар чоруттунган. Бо көргүзүглер талазы-биле планнарын автоажыл-агыйлар шупту күүсеткен.

Он айларның программаларын Кызылдың пассажирлер АТК-зының коллективи база чедиишкиннинг күүсеткен. Пассажирлер чедирериниң 10 айларда планын ол АТК 110 хуу күүседип, пландан ажыр 955 муң пассажирлерни дажыглаан.

Боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин бүгү көргүзүглер талазы-биле ажыр күүседир дээш демисешпишаан, областың автоажыл-агыйлары кывар, чаар материалдарның хөй камналгазын чедип алганнар. Чижээ, пассажирлер АТК-зы он айларда 110 000 литр, сельхозтранстың АТК-зы—76 000, облпотребсоюз АТК-зы—61 500 литр бензинни камнап алганнар.

Чолаачыларның болгаш гараж ажылчыннарының күш-ажылының бүдүрүкчүлүү соскаал чок бедип турар. Кызырган шактыг ажыл хүнүнче шилчээни-биле чергелештир күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн улам бедип турары кончуг өөрүнчүг факт дээрзин демдеглээри чугула. Минусинск АТК-зында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү пландан ажыр 26 хуу, № 2 чүк АТК-зында 10,6 хуу бедээн.

Бүгү автоажыл-агыйларда автомашиналарның септелгезин чорударының аргаларын чаартып тургусканы, эзлчежип ажылдаар методту шингээткени болгаш рационализаторжу, чогаадыкчы ажылдарны коллективтерге калбартканы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин хандырган.

Эткен 9 айларның дургузунда автотрестиң транспорт организацияларының коллективтери 48 рационализаторжу саналдарны киргген, оларның 36-зын бүдүрүлгеге шингээткен. Шингээдип алдынган чугле 15 рационализаторжу саналдарны ажыглааны 71494 рубль камналганы берген, а өске артканнарын саналар болза камналга чүс-чүс муң рубль чедип болуру билдингир. Транспорт организацияларында эштер А. Смирнов, В. Смотров, Г. Полежаев, И. Филатов, Братухин, Писарев олар эң идепкейжи чаартыкчы болуп, кижи бүрүзү 2—3 саналдарны киргеннер.

Областың бүгү чолаачылары автомашиналарның капитал септелге чокка 100—200 муң километр орактарны эртерин хандырар, дугуйларны ажыглаар хуусаазын узадыр демиселге хаара туттунганнар. Минусинск АТК-зының чолаачылары автомашина дугуйларын план ёзугаар 32 муң километр орукту эрткиже ажыглаарынга немей, оларны 40 муң километрге чедирерин хүлээнгеннер. Чолаачылар П. Мазуров, С. Иванов олар ам дугуйларны септелге чокка 46 муң километр ажыг орукка ажыглап келгеннер.

Коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары болгаш бригадалары деп ат дээш демисел областың транспорт организацияларында калбарган. № 1 чүк АТК-зында 6 бригадалар ол бедик атты чаалап апканнар, а 7 бригадалар ол ат дээш демисешпишаан күш-ажылга бедик көргүзүглерни чедип ап келгеннер. Дуржулгалыг чолаачылар Зюзин, Монастыршин, Одинцов болгаш Сапогов, Калнин, Дереглазов оларга удурткан коммунистиг күш-ажылдың бригадалары областа сурагжып турар.

Автоажыл-агыйларның ажыл-чорудулгазын тодаргайлап турар кол көргүзүг бир тонна чүктү бир километрге сөөртүрүнүн бот-үнези болгай. Хөй-хөй транспорт организациялары чүк сөөртүрүнүн бот-үнезин пландан ажыр чигеткениниң түнелинде чүс-чүс муң рубль камналга чедип алдынган.

Областың автоажыл-агыйларының ажыл-чорудулгазының чедиишкиннерин демдеглевишаан, ында чамдык четпестерниң дугайын чугаалавайн барып болбас. Пассажирлер АТК-зында чүк сөөртүр таксилер-ниити орулга киирерининн планын күүсе-даа, боттарының чамдык кол хүлээлгелерин күүсетпейн келгеннер. Чүк сөөртүр таксилер эт-херекселлер садар магазиннер, ыяш заводу дээн ышкаш черлерге барып, чурттакчыларның хереглелдерин хандырар ажылдарны чорутпайн келген. Автоажыл-агыйларда чүктерни чудурер, дужүрер ажылдар кончуг багай организастаттынган. Ооң түнелинде автомашиналар хөй шак-үени халас эрттирип турган таварылгалар эвээш эвес. Амга чедир прицептерни четче ажыглавайн турары канчап-даа шын эвес. АТК-ларда чиглеп санаарга хүнде 100 прицептерниң чугле 40—50-ни ажыглаттынып турар, а оларны долузу-биле ажыглаары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин, кывар-чаар материалдарны камнап алырын хандырар.

Автоажыл-агыйларда кадрлар-биле ажыл кошкак чоруттунуп келген. Областа бүгү чолаачыларның 80 хуузу III класстың чолаачылары болуп турар, а олар хөй нуруузунда-ла автомашиналарны башкарарынга аргамөргежили, дуржулгазы биче кижилер болуп турар. Ол чорук орукка озал-ондак болур чоруктарга, автомашиналарның үрелиринге чедирериниң кол чылдагааны дээрзи билдингир.

Чамдык транспорт организацияларының коллективтеринде полит-кижизидилге ажылдары кошкаан, ооң уламындан ажыл шагы үзер, автомашиналарны башкарарының чурумнарын үрээр, арагалаар чоруктар бар.

Моон соңгаар областың автоажыл-агыйларында партия, профэвилел, комсомол организацияларының, инженер-техниктиг ажылдакчыларның кичээнгейин үстүнде айыттынган четпестерни чайладырынче угландырары чугула сорулга болуп турар.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунга уткуштур алган социалистиг хүлээлгелерни күүседирин, 1960 чылдың планыг онаалгаларын хуусаа бетинде күүседирин областың бүгү транспорт организациялары чедип алыр дээш улам күжениишкиннинг ажылдаар ужурлуг.

И. ЖИЛИНА,
облпланда экономист.

КОЛХОЗЧУ ПЕНСИОНЕРЛЕР

Чеди чылдың улус ажыл-агыйжы чедиишкиннери дээш чүткүлдүг ажылдап турарларны черле кайда чок дээр боор. «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелинде кырган назылыг 65 колхозчу пенсионерлер бар. Оларның хөй кезин боттарының шыдаар шаа-биле колхоз бүдүрүлгезинге киржип турарлар. Оон ынай пенсияга үнер назы чеде берген 30 ажыг кырганнар бар.

Хову-Аксы сүт-бараан фермазында бызаа кадарчызы Куулар Чагды, Шык-Бажы сүт-бараан фермазында Монгуш Ханды олар хөй чылдар дургузунда малчын болуп ажылдап келгеннер. Оларның бирээзи-ле 123—124 баш бызааны ажаап турар. Ол бызааларның чайгы семиртилгези шыырак, а малчыннар кышка-даа эки белеткенген.

55 харлыг Монгуш Мыйдок он айлар иштинде бодунга быжыглаан 12 инектиң бирээзинден-не 1574 литр сүттү сагган. Ол аныяк саанчыларга бодунуң дуржулгазын өөредип турар.

Тудуг бригадазында Монгуш Манзырыкчы, Куулар Көкей, Куулар Хандывай, Куулар Дембирель болгаш өске-даа хоочун тудугжулар үлегерлиг ажылдап турарлар. Хову бригадазында Куулар Седен-Доржу хүн бүрүнүң ажыл нормазын үргүлчү 150—200 хуу күүседип келген.

Кырган Назылыгларның аразында идепкейлиг хөй-ниитичилер база бар. Коммунист О. Дамчай почтачылавышаан, агитаторлап турар. Ыланғыя малчыннар ортузунга парлалга тарадылгазын үлегерлиг чорудуп, беседаларны доктаамал кылып келген. Коммунист Сарыг-оол—Чыраа-Бажы суурнуң үндезин тудугжуларының бирээзи. Амгы үеде тудугнуң темпизин дүргедедириниң, шынарын бедидириниң дугайында саналаларны киирип турар.

Артель Уставын ёзугаар бо колхоз назылап кыраанарга, 1959 чылда 62 муң рубль дузаламчыны көргүскен. Бо чылдың квартал санында оларга пенсия дузаламчызын база-ла көргүзүп турар. Кырганнарны чурталга бажыннары-биле хандырган.

Бистиң пенсионерлеривис кырып назылаан болза-даа, ам-даа ажылдап болур аргалыын, азырадыкчы хөөн чогун илередип, күш хүннерин ажылдап ап турарлар.

А. АКАРА.

КИЧЭЭНГЕЙ САЛЫР

Эткен 1959 чылга бодаарга, бо чылын бистиң областың кежээки школаларында өөренип турар көдээ болгаш ажылчын аныяктарның саны 18 хуу өскен. Дараазының класстарынче шилчип, өөредилге чылын чедиишкиннинг доосканнарның саны 22 хуу өскен. Онгу классты доозуп, бышкан билигниң аттестадын алганнарның саны 20 хуу өскен. Кызылдың ажылчын аныяктар школазының онгу клазын 1959 чылда 60 кижи дооскан болза, бо чылын 83 кижи чедиишкиннинг доозуп, оларның ийизи мөнгүн медальдарны чаалап алганнар. Бо чылын областың кежээки ортумак школаларының онгу класстарын 154 кижи дооскан. Ооң иштинде областың заочный өөредилгелиг ортумак школазын 19 кижи дооскан.

Бо чылын ажылчын болгаш көдээ аныяктарның кежээки ортумак школаларында болгаш областың бот-өөредилгелиг ортумак школазының консультациялар чорудар салбырларында шупту 1727 кижи өөренип эгелээннер. Эткен өөредилге чылынга бодаарга 401 ажыг кижи бо хүннерде немешкен. Аныяктарның ниити эртем билигниң ортумак өөредилгезин чедип алыр сонуургалы чыл бүрү өлүп орар. Бо чылын кежээки школаларга өөредилге чылын дооскан бүгү 676 аныяктарның иштинден 217 кижи тыва аныяктар болуп турар. Оларның өөредилгезинге деткимчени көргүзүп, 3—4 болгаш 5—8 тыва класстарга тыва дылдың, чечен чогаалдың программазын оболоо болгаш башкылар билиг бедидер чаяттут бо чылын бир дугаар чогаадып кылган. Ам анаа үндезилээш кежээки школаларның тыва класстарынга тыва дылдың, чечен чогаалдың өөредилге номнарын чогаадып үндүрер деп турар. Ол ышкаш кежээки школаларның 3-тен 6 класска чедир өске эртемнер талазы-биле орус дыл кырында өөредилге номнарын тыва дыл кырынче очулдурарын көрүп турар.

Ам областың районнар бүрүзүнде аныяктарның кежээки ортумак школаларының саны бир-бир тургуланыдан ийи-үш четкен. Барыын-Хемчик районнуң Аянгатыда көдээ аныяктарның, Кызыл-Мажалыкта ажылчын аныяктарның кежээки школалары база областың заочный өөредилгелиг ортумак школазының Ак-Туругда консультация салбыры ажылдап, бо өөредилге чылының эгезинде ында барык 300 аныяктар өөренип эгелээннер.

Кежээки школаларның бистин областа хөгжүлдези-биле чергелештир ам-даа дыка улуг четпестер бар. Областың бүдүрүлге черлеринде, колхозтар, совхозтарында ниити эге, сес чыл болгаш ортумак эртем чедип албааннар кайы хөй. Кызылда болгаш район санында кежээки ортумак школаларда аныяктарның ам-даа дыка эвээш кезии өөренип турарлар. Областың ажылчын аныяктар школаларында бо чылын өөренир ужурлуг аныяктарның чугле 72,6 хуузу өөренип эгелээн, а көдээ аныяктар школаларында түгле 60 хуузу өөренип эгелээн. Кызыл хоорайда безин ниити эртем билигниң ортумак өөредилгези чок, чугле 15-тен 28 харга чедир бүгү 2381 хире аныяктардан чугле 607 хире кижи бо чылын ажылчын аныяктарның кежээки школазында өөренип эгелээннер.

Районнарда болгаш Кызыл хоорайның хөй-хөй албан организацияларында чамдык ооолдар, кыстар кайда-даа өөренмейн турар. Кызылдың дааранылга комбинадының 143 аныяктарының чугле 20-зи, «Тыва тудуг трезинде» 235 аныяктарның чугле 35-жи, № 1 АТК-да 100 аныяктардан 16-ла кижи, горпода 129 аныяктардан чугле 6 кижи, облпотребсоюзтуң транспорт конторазында 121 аныяктарындан 28-ле кижи кежээки школада өөренип турар.

Районнарда өөрензе чогуур аныяктарның өөренмейн турарлары база хөй. Чижээ, Каа-Хем районда чугле 5, 6, 7 класстарга өөренир ужурлуг 196 көдээ аныяктар санаттынып турар. Ам Сарыг-Септиң кежээки школазында чугле 57 кижи өөренип турар. Сүт-Хөл районнуң Суг-Аксы, Хөр-Тайга, Бора-Тайга суурларында каттышкаш ортумак эртем дооспаан 250 ажыг аныяктар бар, а оларның чугле 48-зи ам өөренип эгелээн. Моон алгаш кинерге, ажылдап турар аныяктарның өөредилгезинче бүдүрүлге черлери, колхозтар, совхозтар удуртукчулары чогуур сагышты салбайн турар. Кайда-даа районнарда колхозтар, совхозтар бүдүрүлге аайы-биле тус-тузунда ында ажылдап турарларның ниити эртем билигниң ортумак өөредилгезин чедип алырын планнап кылбайн турар болгаш аныяктарның өөредилгезин организастаар доктаамал комиссиялар мынчага дээр тургустунмаан.

Кежээки школаларга өөредилге чылының эгезинде кезек өөренип чоруй, өөредилгезин ара кааптар чорук чыл бүрүде үргүлчүлеп турар. Эткен өөредилге чылында кежээки школалардан 771 кижи өөредилгезин ара кагганнар. Ынчаарга бо өөредилге чылының эгезинден өөредилгезин ара каар чорук база катаптап эгелээн. Өөредилгениң хөй шагын үргүлчү үзер, кичээлдерге барбас аныяктарның уъжун чамдык класстар хагдынып эгелээн. Таңды районнуң Бай-Хаакта көдээ аныяктарның кежээки школазынга бо чылын өөредилге чылының эгезинде 7, 8, 10 класстарга өөренип эгелээн шупту 42 аныяктарның чугле ону онгу класста өөренип турар. 7 болгаш 8 класстарда өөреникчилер октябрь бирден эгелээш ол айның чугле 14-ке чедир өөренгеннер. Ол чорук районону (эргелекчизи Чигарских), бичии-даа дувуретпээн. Районо ол школаны чогуур үезинде директор болгаш башкылар-биле четчелевээн. Ам ында хүндүсү школада дакпырлап башкылап турар башкыларның неделида шагы 28-30 чедип турар. Кежээки школага класстың баштынчы башкылары шуут тыныдаштаан. Ооң түнелинде ол школада тус-тус эртемнериң башкылары чугле кичээлдер эрттирип каар боордан башка, немелде кичээлдер болгаш класстан дашкаар кижизидилге ажылын чорудуп күш четпейн турарлар.

Кежээки школа ажылында база бир четпес үүл болза, өөредилгениң шынарын бедидер, өөреникчилериң эртемнерге сонуургалын улгаттырар, оларның-биле янзы-бүрү хевириниң кижизидилгелиг, культурамассалыг ажылдарны эжижидер дээш районолар эргелекчилери, кежээки школалар директорлары башкылар коллективтерин организастап, оларга чогуур негелделерни тургуспайн турарында.

Ам сорулга болза, кежээки школаларга аныяктарны калбаа-биле хаара тударында, шак үзүп, школазын ара каар чорукту өөренип турар аныяктарның аразынга болдурбазында. Кежээки школаларның ажылынга удуртулганы хүндүсү школаларның мурнунда туруп турар негелдер-биле бир дөмей көрүп, ол школаларның директорларындан, башкыларындан негелдени бедидер. Школаларны удуртур болгаш башкы кадрлар-биле чогуур үезинде четчелеп хандырар. Оларның-биле семинар, курстар, чөвүлел хуралдарны доктаамал чорудар херек. Кежээки школаларны чер-черде партия, совет, комсомол органнарының болгаш бүгү хөй-ниитинин хүн-бүрүде кичээнгейинге тургузуп, четпестерни дарый чайладырының тодаргай хемчеглерин алыр ужурлуг.

С. НОРБУ,
облононуң инспектору.

Кызылдың дааранылга комбинадының массалыг дааранылга цехинин дааранылкы-моторизи Лидия Алексеевна Монастыршина бүдүрүлге онаалгазын үргүлчү ажыр күүседип, чугле кончуг эки ынчарлыг продукциини берип турар. Ол октябрьнин планын 186 хуу күүсеткен. Эки көргүзүглери дээш, ону областың Хүндүлел самбырааында киргеен.

Чурукта: Л. А. Монастыршина. Фото В. Лутковтуу.

НИИТИНИҢ МАЛЫН ХҮР КЫШТАГЛАДЫРЫНГА

ХӨНДЕЙ-АКСЫ. (Телефон-биле). Эрзин районда «Коммунизмче оруқ» колхоз бо чылын мал кыштаглдыышкынына белеткелди багай эвес организастаан. Шээр малдың 68, мыйыстыг бода малдың 24 кажаалары чогуур өйүнде септеттинген. Ол ышкаш чадыгга хереглээр өдек болгаш өске-даа үүлдерни четчири-биле белеткээн.

Моон-биле кады ниитизи-биле 6450 мал кирер: хойга—9, инекке—3, чаш малга—6 чаа кажаларны база немей тутқан. Ол ышкаш малчыннарның 12 чурттарга бажыннарын септээн болгаш өглер селиринге материалдарны колхоз баштаар чери малчыннарга база хандырган.

Амгы бир кол кичээнгей кыштагларже мал чеми сөөртүү болуп турар. Сөөлгү хүннерге чедир 2300 тонна сиген фермалар болгаш кыштаглар чанында мөөңнеттинген.

• • •

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Каа-Хем районда «Совет Тыва» колхозтуң бо чылын кышка белеткели эрткен чылдан дээре болган. Кажаалар четчир, немелде кыштаглар база кылдынган. Бо чылын тутқан 800 хойга, 400 инекке дөрт кажаларның шынары багай эвес болган.

«Совет Тыва» колхозтуң малы амгы үеде шупту кыштагларында көжүртүнген: шээр мал 14 кезек черде, а мыйыстыг бода мал Чинге-Дагда болгаш Суг-Бажында.

• • •

БАЙ-ТАЛ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң малчыннары фермаларда болгаш кыштагларда мал чеминиң курлавырын улам көвүдедип турар. Бай-Тал көдээ Советтиң даргазы эш Калдар-ооллуң редакцияга дыңнатканы болза:

— Бо чылын малчыннар боттарының күжү-биле кыштагларының чанында, эрткен чылдан хөй мал чемин белеткээн. Кыштагларга мал чеминиң курлавырын көвүдедир сорулгабиле 2 автомашиналарлыг звено сөөртүдгени чорудуп турар. Олар сөөлгү хүннерде 160 центнер сиген база дус болгаш өске-даа чемнерни чедирген.

Ажыктыг чугаалажылга

Советтерниң организас-массалыг ажылының талазы-биле чоокта чаа облкүүскомнуң эрттиргени райкүүском секретарларының беш хонук семинары дуржулга солуушкуннуг хурал-биле доозулган. Хуралды облкүүскомнуң даргазы эш А. М. Чимба удуртқан.

Советтерниң организас-массалыг ажылын экижидер талазы-биле көдээ Советтерге канчаар дузалажып, оларны канчаар удуртуп турарының дугайын Өвүр болгаш Тожу райкүүскомнарның секретарылары эштер О. Донгак, Б. Кол болгаш Кызыл хооркүүскомнуң секретары эш Ф. Житков олар дуржулга солчуп, доңчу чүве чугаалааннар.

Информаторларның дыңнатканы болза, айыттынган Советтер, оларның күүскомнары организас-массалыг ажылды сөөлгү үеде элээн экижиткен, Советтерниң массалар-биле харылзаазы улам быжыгып турар Ылаңгыя Советтер ажылдакчыларына практиктиг дузаны шуут черчерге барып көргүзүп, оларны доктаамал сургап өөредирин олар көр сорулга болдуруп турар.

Шак ындыг хемчеглерни ап чорутканының түннелинде, Өвүрнүң Солчур (күүском даргазы эш Шагдыр), Тожунуң Азас (күүском даргазы эш Сонайбан) көдээ Советтери бо чылын ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң хереэнде эки түннелдерни чедип ап, мурнакчы Советтер болуп турар. Олар — областың көдээ Советтериниң аразында социалистиг чарыштың тиилекчилери.

Доктаамал комиссиялар-биле болгаш кварталдар комитеттери-биле канчаар ажылдап турарының дугайында хооркүүскомнуң секретары эш Житковтуң информациязы кончуг солун болган. Доктаамал комиссиялар ажыл планныг, кежигүннериниң аразында тус-тус ажыл хуваалдалыг, янзы-бүрү айтырыгларның талазы-биле хыналдаларны боттарының инициативазы-биле-даа, күүскомнуң саналдары-биле-даа черчерге кылып, ол хыналдаларның түннелдерин сессияларга, күүскомга киирип, ооң үндүрген шиитпирлерин күүседирин организастап турарлар. Сессияларга айтырыглар белеткээринге комиссиялар идепкейлиг киржип, хамаарышкан айтырыгларның талазы-биле эдеринчи илеткелдерин доктаамал кылып турар. Хооркүүском-биле оларның харылзаалары быжыг.

Эш Житков хоорайда кварталдар комитеттериниң ажылын тус-тузунда анализтеп чугаалаан. Кызыл хоорайда кварталдар комитеттерин сонгулда округтарының аайы-биле тургускан, шупту 60 комитет бар. Олар чоннуң ортузунда дыка улуг организакчы ажылды кылып турарлар. Дачаның квартал комитеди (даргазы эш Н. Шамирин), Транспорттуң мурнуу талакы квартал комитеди (даргазы эш А. Бондарев), Кочетов кудумчузунда квартал комитеди (даргазы эш А. Потапова), Шевченко кудумчузунда квартал комитеди (даргазы эш А. Жуков) болгаш оон-даа өске элээн хөй кварталдар комитеттери ажылын шыңгыы план ёзугаар чорудуп турар. Олар кварталдарның чурттакчыларының ниити болгаш бөлүк хуралдарын кылып, аңаа чаагайжыдылганын болгаш ногаанчыдылганын база арыг-шеверниң, хөй-ниитиниң корум-чурумун сагыырының айтырыгларын чугаалажып, бо талазы-биле үндүрген шиитпирлерин херек кылында күүседип турарлар. Олар кандыг-бир хемчеглерни чорударда хооркүүском-биле үргүлүү дугуржуп, быжыг харылзааны тудуп турар. Хооркүүском кварталдар комитеттериниң ажылынга биче эвес дузаны көргүзүп турар. Элээн каш комитеттерниң даргаларының илеткелдерин хооркүүскомга дыңнап, тодаргай шиитпирлерни үндүрүп турган, комитеттер даргаларының семинарын бо чылын бир удаа эрттирген.

Бии-Хем, Барыын-Хемчик, Каа-Хем райкүүскомнарның секретарылары эштер И. Шишигин, О. Мөнге-Байыр, О. Чернышева олар организас-массалыг ажылдарда чамдык чедишкиннерни айытпышаан, колдуунда айыттынган районнарда ол ажылдың дыка хожудап турарын миннип демдеглээннер. Бо дуржулга солуушкуннуг хурал Советтериниң организас-массалыг ажылын моон соңгаар улам экижидериңге дыка улуг ажыктыг болган.

М. ОНДАР-ООЛ.

Клуб эргелекчилериниң семинары

Областың культура өргелели районнарда көдээ клубтар өргелекчилериниң 15 хонук хуусаалыг семинарын Кызылда эрттирип турар. Семинарның баштайгы кичээлинге культура өргелелиниң начальнигинин оралакчызы эш В. Куренев РСФСР-ниң Дээди Совединиң чоокта чаа болуп эрткен 3-кү сессиязының доктаалын амыдыралга боттандырар дугайында областың культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының сорулгаларының дугайын чугаалаан.

Семинарның киржикчилери баштайгы хүнде клубтуң ай болгаш квартал планнарын кандыг янзылыг тургузарының база аас журналын чорударынга канчаар белеткениринин болгаш ону эрттиреринин дугайында лекцияларны дыңнаан.

Айтырыг болгаш харыы кежээлерин база дыштанылга кежээлерин белеткээри болгаш оларны эрттиреринин дугайын, тематиктиг кежээлерни организастап чорударын, чангыс көжеге шиилер-биле ажылдаары болгаш арынны канчаар гримнеп будуурунун дугайын өөренирлер. Ол ышкаш танцылар болгаш чаа ырларны база өөренирлер.

Семинарның киржикчилери Кызыл хоорайының клубтарынга болгаш албан черлериниң залдарынга болгулаан кежээлерге киржип, оон чаа үүлдерни өөренирлер. Ноябрь 18-те семинарның киржикчилери улуг чогаалчы Л. Н. Толстойнуң мөчээ-ле 50 чыл оюн эрттирген кежээге барганнар.

Кем-буруу үүлгедиглеринге удур демисежир

Кем-буруулуг чоруктун үүлгедикчилеринге удур хөй-ниитиниң демисели Бай-Тайга районда сөөлгү үеде күштелген. Прокуратураның, судтуң, шагдаанын район организацияларының ажылдакчылары болгаш активчилери ажылчы чоннарның ортузунга тайылбыр ажылдарын калбарткышаан, боттарының ажылын амгы үенин негелделеринге дүүштүр өде тургускан.

Чоннуң ортузунга хоойлу-дуруу танылыгларының талазы-биле 39 лекцияларны, 43 беседаны бо чылын кылган. Районда 272 кежигүннүг 13 эки-тура дружиналары, 70 кижи составтыг 12 эш-хуузунуң судтары ажылдап турар. Кара-Хөлде эш-хуузунуң судунуң даргазы Х. Дыртай, дружиналар командирлеринден — Х. Дойнуң, Г. Лопсан, С. Самбуу, С. Долмажап оларның эки ажылын онзалап мактаары чугула. Көп-Сөөк, Каргы көдээ Советтер чон ортузунга кижизидилгелиг хемчеглерни экижиткеннер. Онза эйыылдыг эвес деп саналтынганы-биле бо чылын районга 13 кижини кеземче харыысалгазындан чайладып, оларны ажылчы чоннарның ниити хуралдарынга чугаалажып, кижизидилгениң өске хемчеглерин көргүскен. Районга 1959 чылдагызындан кеземче хереэ 9 саңга, хамаатыларга суд харыысалгазын хүлээдири 79 санга кызырылган.

Хамаатыларны кем-херек үүлгедиглеринден чогуур үеэзинде чайладыр хемчеглер элээн күштели берген. «Тиилелге» колхозтуң хөй кадарчызы С. Чүльдүм 43 баш хойну чидирипкен турган. Ол дугайын көдээ Советтиң даргазы О. Ойдуп, дружина командири Г. Лопсан олар билген дорааи-на, кожа турган кадарчыларның (С. Докпай биле С. Лама-Сүүнүң) хойларын чөпшээрел ёзугаар тудуп санаанар. Ынчангаш С. Чүльдүмнүң чидирген хойларының 4-түү С. Докпайның, 36-зы С. Лама-Сүүнүң кадарган хойларының аразындан тывылган. Оон мурнунда олар коданга өске хойлар каттыжып келгенин хөрлээн турганнар. Чүвениң шыны чогуур үеэзинде шак ынчаар илерээн болгаш ук хойжулар ниитиниң мурнунга улуг буруулуун ханызы-биле билинген.

Каяа-даа ажыл кылбас, тоянчылап чораан Көңгүл Чымба дээрэм ол колхозтуң семиртилгеге турган шарыларындан 7 баш шарыны оорлап алыр деп белеткеним турганын дружиначылар билип каан болгаш оорнуң кылыр үүлгедиин болдурбайн барган.

Кара-Хөл көдээ Советте эш-хуузунун судунун даргазы Х. Дыртай буруулуг кижилерни хөй-ниитиниң киржилгези-биле эдип чазаар хемчеглерни ап турар. Херек үүлгедикчилериниң дугайын суурнуң чурттакчылары ниити хуралынга 7 удаа чугаалажып көргөн. «Мурнакчы» көдээ ажыл-агый артелиниң даргазы Х. Кудурукпай аныяктарның коммунистиг медерелин бедидериниң айтырыгларынче доктаамал кичээнгей салып турар: бедик сагылга-чурум дээш демисежириниң дугайында тайылбыр ажылдарын күштелдирген, клубта культура-массалыг ажылдарны эжижидип турар.

СЭКП райкому хөй-ниитиниң сагылга-чурумунга хамаарышкан айтырыгларны бодунуң бюрозунга-даа, пленумнарынга шыңгыы көдүрүп тургулаан. Эш-хуузунуң судтарының даргаларының, дружиналар командирлериниң семинарларын район төвүнге ийи удаа чыылдырган. СЭКП райкому, райкүүском суд, прокуратура, шагдаа органнарының ажылынга практиктиг дузаламчыны көргүзүп турар. Истелге ажылдары улам оперативтиг апарган. Ажыл-агыйжы, политиктиг сорулгаларны амыдыралга чеднишкиниг боттандырарынче угландыр ажылдавышаан, ажылагыйжы эвес чоруктар-биле, ниитиниң өнчү-хереңгизин төтчеглеп, оорлап, самчыгдаарлар-биле, хөй-ниитиниң корум-чурумунун үрекчилери-биле шыңгыы демисели чорудары районнуң истелге органнарының чугула сорулгазы болуп турар.

Бистиң ажылывыста ам-даа узуткаттынмайн турар четпестер бар. Чоннуң ортузунга улуг кем-херек үүлгедиглериниң фактылары ам-даа хөй-биле илереп турар. Сталин аттыг колхозка турган хулиганнар болгаш елүрүкчү чоруктун үүлгедикчилери хоойлу ёзугаар шииттиргеннер.

Назы четпээн оолдарның аразында безин оорлаар чоруқ турган. Боттарының уругларының кижизидилгезинге сагыш салбас ада-иелер районда ам-даа бар. Тээли суурнуң чурттакчызы С. Самбының оглу Нарын-оол ам 16 харлыг. Ол, магазин оорлааш 2 удаа шииттирген. Салчак Матпаанның ам 17 харлыг оглу Хоптак-оол 1958 чылдан бөөр оор хереэниң ужурунда база-ла 2 удаа шииттирген. «Найырал» колхозта магазиннерни бөлүү-биле оорлап турган 12—15 харлыг 10 ажыг бичии оолдарның хереэн көрген, оларның күрүнеге чедиргени 4466 рубль когаралды ада-иелериңге төлеттирер кылдыр шииткен.

Районда каяа-даа ажылдаарын күзевес, тоянчы, маңгыс амыдыралдыг кижилер ам-даа бар. Оларның-биле демисели онза күштелдирер ужурлуг бис.

Районнуң истелге органнары хөй-ниитиниң идепкейлиг киржилгези-биле ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң хереэнге идепкейлиг киришпишаан, кем-херек үүлгедиглери-биле демисели улам күштелдирер.

Д. МИЖИТ,
Бай-Тайганың район прокурору.

Уставты шыңгыы сагыыр

Каа-Хем районда «Тере-Хөл» колхозтуң бо чылдың эгезинде болган отчёттуг хуралынга көдээ ажылагый Уставының чамдык үүлдериниге чаартылгаларны киирерин доктааткан. Колхозтуң организас-ажылагый талазы-биле быжыкканын, ооң экономиказы көдүрүлгенин, ниитиниң күш-ажылынга колхозчуларның идепкейи бедиэнин барымдаалаш, колхозчуларның хууда малының баш санынга кызырылданы киирерин аная көрген.

Чижээлээрге, бир колхозчу өреге 3 саар инектерлиг (бызаалары-биле кады), 10 баш шээр малдыг, бир аттыг турарын отчёттуг хуралга доктааткан. Ынчалзажок ук хуралдың шиитпири амдыгаа чедир күүсеттинмейн турар. Ол чоруқ ниитиниң ажыл-агыйынга багай салдарны чедирип турар. Б. Ёндан биле Б. Очур олар мурнунда шору идепкейлиг малчыннар турганнар. Б. Ёндан янзы-бүрү чылдаганнар-биле дилег кылып тургаш, ажылындан хосталып алгаш, ам хуузунда малын өстүрүп чоруп берген. Б. Очур эрткен кыжын колхозтуң аныяк шарыларын малдап тургаш, чудаткан, а бодунун улуг-биче 20 шөө баш инек малдарын хүр кыштагладып алган. Б. Очурну ажылындан дүжүрген. Ынчалза-даа ол ниитиниң ажылынга киришпейн, хууда малы-биле туттунчуп чоруп берген. Ол ышкаш колхозчу өрегелерде элээн хөй хуу аттар кандыг-даа ажылга кирбейн, аная-ла оттап чоруурлар. Оон ынай көдээ Совет чизе-даңзыны четпес чорудуп турары-биле каш-каш малдар билдинмейн чыдып каап турар чоруктар бар. Чижээ, хойжу Дүмбээниң кададынан чизеге кирбээн элээн хөй хойлар илерээн. Сөөлүнде олар колхозтуу болганы илерээн.

Көдээ ажыл-агый Уставының негелделерин сагыыр чоруқ коллективтиг ажылга багай салдарлыг бооп турарын үстүнде каш чижектер көргүзүп турар. Ынчангаш ол чоруқту эдери негеттинип турар.

С. СЕДИП.

Баштайгы олча

Каа-Хем районнуң «Тере-Хөл» колхозунуң анчыларының чамдызы баштайгы үнүүшкүнде 113 киш, 235 диин эккеп дужаган.

Чамдык анчыларның эки түннелдиг болганын демдеглээри чугула. Аныяк анчы он чеди харлыг Б. Кенден 30 киш, Б. Оолакай 17 киш, С. Седип 2 киш, 130 диин, Б. Шулуу—18 киш дужаганнар.

Д. ХАЛБАА.

Хаван ажаакчызы

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунда хаван ажаакчызы Х. Опан-оол бо чылын 10 төрүүр хаванда 88 хаван оолдарын алган. Ол хаван оолдары эки доругун, хүн бүрү 800 граммдан куду эвес деңзи немелделиг бооп турар. Х. Опан-оол кышка удур хынамчалыг белеткеним, хаван кажаазын бодунуң күжү-биле туткаш, малгаштап чылыглап алган.

Х. АРАКЧАА.

Четтирдим диген

Кара-Хөл чеди чыл школазының үстүү класстарының өөреникчилери 20 ажыг кижи «Кара-Хөл» колхозтуң малчыны эш Дуганың Алдыы-Шивилиг аскында хөй кажаазының көрженин хоорун бергеннер. Кызымаккай күш-ажылдың түннелинде кажааның 360 кубометр өдээн хоорун бергеннер.

— Кажааның өдээн хоорун бергенинерге улуу-биле өөрүп четтирдим. Бо мээн кажаамга оолдаар хойлар кыштаар чүве. Келир чазын ооң хураганнарын кээп көөр силер — деп, хойжу школачыларга чугаалаан.

Шефчилер ол кежээ чоок-кавының хойжуларын чыып алгаш, солун концертти көргүскеннер. Концертти көргүскени дээш хойжулар база-ла өөрүп четтиргенин илереткен.

С. ЧАМДЫ.

Бай-Тайга район.

Сонуургап дыңчаан

Колхозтуң радио белдирин дамчыштыр бир-ле кижи: «Дыңнаңар, бо кежээ клубка чеди шакта лекция болур, силерни чалап тур бис» — деп чугаалап үндү. Бо болза колхозта партия организациязының секретары эш Дакпай-дыр деп, үнүнден танып кагдым. 6 шак элээн ажып чорда клубка чеде бээримге, кижи дээрге шыгырт болду. Удаткан чок лекция-даа эгелээн.

СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң пропагандизи эш Деспижек делегей байдалының дугайында лекцияны Ленин аттыг колхозтуң колхозчуларынга номчуп берген. Лектор материалдарны улуска билдингир кылдыр эки тайылбырлап бергениниң дыңнакчыларның сеткили ханган. Олар моон соңгаар-даа ындыг лекторларның кээп турарын күзеп турганнар.

К. САРЫГЛАР.

Чонга төлептиг бараан болур

• • •

Областың садыг четкилериниде болгаш ылаңгыя садыгжы кадрларның ажылында бар бооп турар четпестериниң дугайын бижээн авторларның элээн хөй чагаалары бистиң редакцияга сөөлгү үеде келгилээн. Райполарда өре-самчыдалдарның көвүдеп турарын, чамдык садыгжы кадрлар онаашкан ажылынга ээ-харыысалга чок чоруқту көргүзүп турарын ол чагааларның хөй нуруузунда шүгүмчүлеп бижип турар.

Бистиң бижикчилеривистиң ол чагааларының чамдызын моон адаанда парладывыс.

ХЫНАЛДА ЧОК ТУРГАН

Бай-Тайга райпозу садыгжы кадрларны ажылга хүлээп алырда, оларны далаш кадында шын эвес шилип ап, садыгжыларның ажылын хынавайн турар. Оон түннелинде кооперацияның акша-хөрөңгизин оорлап самчыгдаар, будалдырып чок кылыр садыгжылар эвээш эвес тургулаан.

СТС девискээринде магазинге Күжүгет Сендажы биле оон кадайы Күжүгет Любовь олар чүгле чартык чыл иштинде садыглааш, 12088 рубльди самчыгдап, чок кылганнар. Харыысалга чок Сендажыны райпо баштаар чери ажылындан үндүргеш, ооң орнунга Саая Клараны киире шаап алган. Саая чүгле ийи ай хире ажылдааш, 8000 рубль тудгдалдыг болган. Саая Клара деп кымыл, ооң садыгжы эртем-биле чүү хирел дээрзин кым-даа хынаваан. Олар чамдык таварылгаларда эзирик безин садыглай бээр турганнар. Кара-Хөл магазининге садыглап турган, арагачы Иргит Серен-оол 37 муң рубль четпестиг болгаш истелге органнарынга кирген. Райпонуң улуг бухгалтери турган Мохов бодунун эрге-дужаалын ажыглап алгаш, 7900 рубльди райпонуң кассазындан үндүрүп алгаш, Чаа-Хөл райпозунда бодунун өрезин төлээнин ревизия илереткен. Шак мындыг байдал-биле моон соңгаар канчап-даа эптежип болбас.

ЭЗЛЧЕГ ЧОК ХУРАЛГА

Барыын-Хемчик райпозунун ажылында улуг четпестерни чайладыр дугайында облпотребсоюзтуң шиитпирин ёзугаар, райпонуң хуучулар төлээлериниң эзлчег чок хуралы болуп эрткен.

Райпонуң шүгүмүнде өре-самчыгдалдар бо чылдың эгезинде 165.000 рубль турганындан ам 268000 рубль четкен. Ол болза райпонуң садыгжы кадрлар-биле эн-не багай ажылдап, оларның ажылынга контрольду кылбайн турарын херечилеп турар деп, хуучулар хуралынга шыңгыы шүгүмүлээн. Кызыл-Тайгада ларёк эргелекчизи Күжүгет бо чылдың январьда он муң рубль тудгдалдыг турда, ону хевээр ажылдадып каарыыска, июньда болган санажылгада 17000 рубль чедир самчыгдапкан болган-дыр ийин»—деп, райпо даргазының оралакчызы эш Греков бодунун илеткелинге тоомча чок чугаалаан. Ол ышкаш Сүт-Хөл райпозунга самчыгдал кылгаш, Барыын-Хемчикке товаап чораан Сакирова дээрзин кандыг-даа хынамча чокка район төвүнде столоваяның буфет эргелекчизинге киирип аарга, ук кижи ийи-ле ай иштинде 17000 рубльди самчыгдааш, районнуң девискээринден үнүп чораан. Райпонуң ном садыының эргелекчизи турган Түлүш Күнзек удаа-дараа арагалааш, мораль талазы-биле будулуп тургаш, дыка хөй түннүг рубльди чок кылып, күрүнеге хөй каража-когаралды таварыштырганын санал бергеннер дыка буруу шаап шүгүмчүлээн.

Чүгле олар эвес, районнуң өскедаа садыг, магазиннеринде кооперацияның өнчү-хөрөңгизин төтчеглээр чоруктар бар бооп турар. Ындыг турбуже садыг черлериниң ажылынче райпо баштаар чери-даа, ооң ревизия комиссиязы-даа, көдээ Советтер-даа кичээнгейни кошкаткан, хыналдашы чоруттайн турган.

Ж. САМДАНЧАП.

«Бистиң магазинде хереглелдиң чугула бараннары кончуг ховар, садыгжы Шыжаа чонга эзлдек эвес, оларны хүндүлевес, улуургак, чоннуң негелдезин хандырар дээш сагыш салбайн турар»—деп, Тес-Хем районнуң Берт-Дагдан бистиң номчукчувус эш Карасал Окан-оол бижээн.

Ол магазинде далган, чигир, шай, таакпы ышкаш бир-ле дугаарында хереглеттинер бараннар эвээш. Крупалар, чигир, эыт, далган, яблок болгаш өске-даа аъш-чем аймаа райпо складында бар турда-ла садыгжы Шыжаа оларны өй-шаанда эккеп албайн турар. Бичин уругларга таарыжыр чымчак, эки чеммер үү үеден бээр үзүктелген.

РЕДАКЦИЯДАН: областың садыг ажылында амгы үеде бар бооп турар улуг четпестер болза, облпотребсоюз, райпо баштаар черлери совет садыгның ажылын моон соңгаар улам экижидер хемчеглер дугайында партия болгаш чазактың доктаалын багай күүседип, боттарының ажылын ам-даа эргеи, хожудаңгай аргалар-биле чорудуп турарын херечилеп турар. Районнарга болуп эрткилээн хуучуларкың отчёт-соңгулдалыг хуралдары райполарда өре-самчыгдалдыг чоруқка удур шыңгыы шүгүмчүлелдерни кылганы канчап-даа чөптүг. Кандыг-бир кижини садыг, магазинге ажылдадып киирериниң мурнунда ооң садыг талазы-биле түскай эртеми бар бе, чон бе дээрзин чүге өөренип көрбейн турарыл? Садыгжы дээрге бүгү тала-биле шилиттинген—культурлуг, эртем-билиглиг, мөзү-шынар талазы-биле чонга ёзулуг төлептиг кижи болур дээрзин олар чүге билбезин? Ажылдың чедишкини—ооң хыналдазындан улуг хамааржыр. Кандыг-бир кижини садыгладып, буфет эргеленчиледип, өртектиг эт-хөрөңгини аңаа хүлээдип бергеш, чүгле ооң-биле кызыгаарлаттынып, ажылдахчыларны уттун кааптын канчап-даа болбас. Бистиң хүндүлүг садып алыкчыларывыстың хүн бүрүдеги негелдехереглелдерин хандырып турар садыг черлеринде ажылдакчыларның ажылын үндезини-биле экижидер херек. Областа садыгжы кадрларның түскай эртеминге билиг мергежилин болгаш политиктиг ниити билиин хынавайн, төлеп чок кижилерни ажылга хүлээп алыр чоруқту болдурбас дугайында бистиң бижикчилеривистиң негелделерин облпотребсоюзтуң баштаар чери, ооң кадрлар илдизи харыылаар үнүрлүг.

Дүктүң үнези—ооң шынарында

Бай-Тайга районнуң «Малчын» колхозунуң бүгү ажыл-агыйы ниитизи-биле мал өстүрер угланыышкынныг, ында кол черни хой ажылы эзлап турар. Мөгөн-Бүренден эгелээш Тоолайлыг хем унунга чедир делгем девискээрде 130 хире хойжулар ажылдап, хойларны эки одарлыг ыжык черлерге хүр кыштагладыр, чаш төлүн менди өстүрер болгаш дүккүрүн улгаттырар дээш демисежип турарлар. Колхозтуң мурнакчы хойжуларының аразында С. Д. Доржунуң ады база бар.

1958 чылда С. Д. Доржу колхозтуң 400 аныяк ирттерин кадарып эгелээн. Каргы унунга кыштың байдалы кадыг-даа болза, кыш дургузунда ол аныяк ирттерниң чүгле дөртү когарап, өскелери хүр чаагай кыш ажып, 1959 чылдың чазынында бирээзи-ле 2,8 кг ажыг дүктү берген. Ол дээрге, колхозтуң хойжуларының дүк алыр талазы-биле дээре көргүзүүлериниң бирээзи.

Эрткен кыжын ооң кадарган ирттери хүр кыш ашкан болгаш чедишкен ирттер апарганнар. Хойжу бо чылын ирт бүрүзүнден 3,3 кг дүктү алган, азы ниитизи-биле 799 кг дүк алыр планын 1177 кг кылдыр күүседткен. Пландан ажыр алган дүктүң колхозка акша орулгазы 10 муң рубль ажыг болган.

1. ХОЙ КАЖААЗЫН АРЫГ ТУРГУЗАР

— Ирттен тил алыр эвес, чаглыг эзди-биле чаагай дүгү-ле херек болгай, дуңмам — деп, мөзү-биле чугаалажып ора, Салчак Данчыр-оолович демдеглей тыргып кагды.

□ □
(Хойжу С. Д. Доржу-биле беседа)
□ □

— Үнелиниң талазы-биле чогум кайызы чайын турарыл, эзди бе, дүгү бе? — деп ылавылааш, харыыдаа манавайн, — эзди-ле боор але, үш килограмм дүгү тозан рубльден кайын ажар — деп, бодум чугаалай каптым.

— Кайын ам, дуңмам — деп, хойжу арай чымчак удурланды. — Ирттин эзди-даа, дүгү-даа үнелиг. Санап-даа көргей-ле бис. Менде шупту тыва ирттер бар. Олар хунзнындан 4 харлыынга чедир тулдур четчип өскеш, бирээзи-ле 48 кг диириг деңзилиг болбушаан, үш чылда 9 кг дүктү берген дижик. Ол чүл дизе, ортумак өртек-биле санаарга безин эштен 240 рубль хире болгаш дүктен барык 270 рубль хемчээлдиг орулга алдынар-дыр — деп, салаа базып санап олурду.

Ооң-биле кады С. Д. Доржу хой дүгүн чүгле хойну алыр эвес, харын ону эки шынарлыг кадагалап алыр сорулганы база бодунга салып турар.

Ол бодунуң кадарган ирттериниң ниити байдалын үргүлүү көрүп, кыргылда үеэлинге чедир оларның дүгү хөюг, силиг, дески кылдыр өссүн деп сагыш салып турар. Ындыг сорулга-биле Орукчуг-Дыттыг-Хем деп чорда кыштагда хой кажаазын бо чылын алгыткан болгаш бедиткен. Мурнунда чылдарда чаныс, тар кажаага ирттер бузурнугун, кажааның дээвириниң дожу эрээш, хой дүгүнге дамдылап, ооң шынарын кудуладыр үржуктарлыг бооп турган. Ам ындыг эвес. Делгем кажаага ирттер шөлээн чыдар, бузурнукпас, база дээвир дожу эрип дамдылавас болган. Кажааның агаар киирер вентиляциязын кылгаш, кышкы үеде кажаа дуй кыраалайдаа берзе, эки аштап арыглап, кажаа иштинге болдунар-ла шаа-биле чаңгыс аай температураны тургузар деп, бо чылын хойжу ыяк шиитпирлеп алган.

Оон ынай кажаа иштин арыг, кургаг тургузары, малга үлдүргей чымчак өдекти дөжеп берип турары биче эвес ужур-дузалыг. Ол чоруқ хойнуң дүгү шыгып, саңзарланып баксыравазынга болгаш арыг-силин өзеринге дузалыг.

2. КОДАН ИРТТЕРНИ ЧАҢГЫС ААЙ ЭКИ АЖААР

— Ирттин күжү семис болган тудум-на ооң дириг деңзизи улгалыр, дүгү көвүдээр чүве-дир — деп, Салчак Данчыр-оолович оон ынай уламчылап чугаалап олурду.—Ындыг болганда «чаглыг эыт», «чаагай дүк» деп ийи янзы ажыкорулганы алырының чаңгыс аргалы дээрге, малды эки ажаары болуурлар.

Бо талаалы-биле хойжунуң ап чорудуп турар хемчеглери хөй. Ооң кыштаанда 8 тонна сиген чедиртинген, оон ангыда эрткен кыжын кайы одарның байдалы кандыг турганын тускай кыдыраашка бижип демдеглеп алган, оларны ам бо кыжын канчаар таарыштыр ажыглаазы экил дээрзи билдингир. Оон ынай хойжу одарларны кыштың байдалдарынга дүүштүр ажыглап билир. Чижээ, ол бөгүн бир одарга ирттерин кадаргаш, кежээ дедир чандырарда, даарта хүн ажыглаар одарын шыырландыр бастырбас.

С. Д. Доржу бир кодан ирттериниң шуптузунуң күжү чаңгыс аай болурунче онза кичээнгейни салып турар. Ол чоруқ ийи дапкыр ажыктыг. Бирээде, ирттер одарлап чорда, шыырак ирттер эки өөт-сигенни мурнап чип кааптарын болгаш кошкактарының улам арып баксыраарын болдурбас. Ийиде, ирттер кажаага азы өдекке турда, күштүг ирттер кошкактарын үскүлей бээрин болгаш кажааның соок, салгынныг, шык черлеринче коргудуп чорудуптарын болдурбас.

Ирттериниң чаңгыс аай хүр чорууп чедип алырда, хойжу оларның көүдүр-ле аарып азы арып-доруп баксырай бээрин манавайн, баш удур эки хайгаарап көрүп турар. Аарыг азы кошкак ирттерни өөрүнден тускайлааш, немелде чемнерни бээр, даваннарының, хырын адаанын дожаннарын аштап-арыглаар, өске-даа байдалын таарыштыр тургузар. Чаңгыс коданда ирттериниң чаңгыс аай хүр болур чоруу бүгү талаалы-биле ажыктыг.

3. ДҮКТҮ ЧЕТЧЕ БҮРҮН КЫРГЫДАР

С. Д. Доржунуң өг-бүлези ажылды тодаргай хуваажып, уругларындан эгелээш улуг боттарынга чедир шупту ажылдап турарлар. Кадайы болгаш бичии уруглары ирттерни кадарарынга, ажаажырынга дузалажыр, а часкы үеде хараганнарга, чадаң ыыштарга ылдыртыышын артып калгылаан дүктерни чыыр мындыг. Эрткен чазын олар 5—6 кг чыгам дүктү чыгганнар.

Доржу боду ирттер кадарарындан ангыда кажаа-хораа иштин аштап-арыглаар, мал чемнерин белеткээр болгаш өске-даа ажылдарны кылыр. Оон ажыл-ижинге улуг оглу Чыжыр-оол демнежип, чайгы үеде мал чемнерин белеткеп алырынга, кышка удур кыштаглар дерип кылырынга эки дузалашкан. Өг-бүлениң мындыг демниг ажылы ниити чедишкинни хандырган болгаш оларнын амыдырал-чуртталгазы улам байыалдыг болуп турар.

Чайгы үеде хой кыргыыр пунктуга улус ажылдай бээрге, Доржу бодунуң кадарган ирттерин чедиргеш, кыргыкчылар кайы хире ажылдап турарыл, дүктү довуракка боравайн, четче кыргып ап турар бе дээрзин хынап көрүп турар. Салчак Данчыр-оолович Доржунуң биче эвес чедишкиннериниң чылдагааны чүдел дизе, хамаарышкан ажылын харыысалгалыг көрүп, бодунун бүгү ажылижин, арга-мергежилин кара чаңгыс сорулгага—кадарган ирттериниң болдунар-ла хөй продуктуларны алырының дерээнге чаныргып билириндэ.

А. ДАРЖАА.

Чехословак-совет найыралдың айында

ӨҢНҮКТЕРГЕ ААЛДАП ЧОРААННАР

Совет-чехословак ниитилелдиң төлөөлери чехословак-совет найырал өвилелиниң чалаанын ёзугаар ында идепкейлии-биле киржип турар. Ол төлөөлер дыка хөй хоорайларга, фабрикаларга болгаш заводтарга, каттышкан көдээ ажыл-агый кооперативтеринге чораан. Совет улустуң төлөөлери-биле чехословак ажылчы чоннарның ужуражыышкыннары ийи акы-дуңмалышкы улустарның бузулбас найыралының көргүзүү ыылдыр өртип турар. Ол ужуражыышкыннарга төлөөлериң кежигүннери совет кижилериң амыдыралының болгаш ажыл-ижиниң дугайын чугаалап, ажыл-дуржулгазы-биле солчуп турар.

Совет-чехословак найырал ниитилелиниң төлөөлериниң баштыны—Сталинград хоорсоветтиң даргазы А. В. Дынкин Мурнуу Чехияда Страконицкий районга чораан. Ол мотоцикл кылыр заводка баргаш, ында бүдүрүлге ажылдары-биле танышкан. Страконице хоорайда пиво хайындырар заводка баргаш, ол ук заводка чехословак-совет найыралдың адын тыпсырының байырлалынга киришкен.

«Совет Украинэ» колхозтуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың ийи дапкыр Маадыры Г. Е. Буркацкая «Тршебонь» деп каттышкан көдээ ажыл-агый кооперативинге болгаш март 8-зи аттыг кооперативке база чораан.

Латвия ССР-ниң күрүне университединиң проректору А. Я. Озол болгаш коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы А. М. Тюрин, коммунистиг күш-ажылдың бригадазының удуртукчузу, Москвада демир орук машинизи С. С. Шманев олар Плзеньге чораан. Ол аалчылар хоорайны көрген болгаш Словаиы дээр чаз районга барган, а хүнүң ийиги чартыында—хоорай чөвүделинге хүлээп алыышкынга чорааннар. Ол хүн—Совет Эвилелиниң үш дапкыр маадыры генерал-лейтенант И. Н. Кожедуб Барыын Чехияның бир аэродромунуң ужудукчулары-биле барып ужурашкан. Ол В. И. Ленин аттыг заводка баргаш, чамдык цехтерни көрген.

ОРУС ДЫЛДЫ ӨӨРЕНИРИНИҢ 10.000 БӨЛГҮМНЕРИ

Орус дыл өөренмейн турар кижилериг черни Чехословакиядан тыва-ры берге. Ажылчыннар болгаш тараачыннар, студентилер болгаш школачылар, аныяк болгаш кырган-даа кижилер, школаларда уруглар-даа орустап номчуп, бижиир болгаш чугаалаар кылдыр өөренип турар. Хоорайларда, суурларда, бүдүрүлге, албан черлериниде база национал комитеттериң чанында орус дыл өөренириниң бөлгүмнерин тургузуп, өөредилге номнарын болгаш херектелдерин, орус дыл кырында литератураларны парлап, орус дыл-биле чугаалажыр кижилериң клубтарын организастап турар.

Эрткен чылын курстарны 130.527 дыннакчылар дооскан. Бо өөредилге чылында орус дыл өөренир 10.000 бөлгүмнер ажылдап турар. Орус дыл курстарының дыннакчыларының хөй нуруузу—совет парлалганы чагыдып аа турарлар.

СОВЕТ ЛИТЕРАТУРА ЧЕХОСЛОВАКИЯДА

Совет чечен чогаалдың, техниканың, эртемниң литературазы Чехословакияда улуу-биле нептерээн. Чыл келген тудум-на совет номнарның тиражы улам өзүп турар.

Совет литератураның Чехословакияда нептерегейниң дугайын чүгле мындыг чижек безин чугаалап турар: чехословак профэвилелдериниң чүгле «Праце» дээр ном үндүрер чери безин 1945 чылдан эгелээш чех дыл кырынче 900 хире аттыг номнарны очулдуруп парлаан. Ол номнар болза чүүл-бүрү адырлар талазы-биле парлаттынгылаан. «Социалистиг ажыл-агый», «Социалистиг күш-ажылдың мурнакчылары» деп биб иотекажыгаштар номчукчулар ортузунда дыка нептерегей. (СЭТА).

Гватемаланың чагырыкчылары Кубага удур кампаниязын калбарткан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-ка чашпаалакчы президент Идигорас Фуэнтестиң корум-чурумунга удур гватемала улустуң чепсектиг тура халыышкының Гватемаланың чагырыкчылары дораан-на «Кастронуң чимзениишкиннери» деп чарлаш, революсчу Кубага удур походту бо хүннерде өөскүдерин ораладжып турар.

Даштыкы телеграф агентилелдериниң медээлерин ёзугаар алырга, Идигорас Фуэнтес телевидениеге чүве чугаалап тура, куба чазак «Гватемаланы бомбалаар деп кыжанган» кылдыр бадыткаан.

БҮГҮ ДЕЛЕГЕЙНИҢ КОММУНИСТЕРИНИҢ ХОЛДАН САЛБАС НОМУ

ХАНОЙ. (СЭТА). «Сы Тхат» деп ном үндүрер чер «Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының төөгүзүн» вьетнам дылга парлаан.

Вьетнамның Ажылчы чоннар партиязының ТК-зының «Хок Теп» дээр теоретистиг журналы бо болуушкунга холбаштыр үүл бижээн болгаш «СЭКП-ниң төөгүзү» СЭКП-ниң XX съездизинден бээр марксисчи-ленинчи эң улуг чогаал болур, бүгү делегейниң коммунистериниң холдан салбас ному апарган турары чигзиниг чок» деп ында демдеглеп турар.

Үүлде демдеглеп турары болза, ССРЭ-де социализмниң тургузуушкунуңу дуржулгазы бүгү делегейге төөгүлүг мөзү-шынарлыг болгаш хөй социалистиг чурттарда практикага хынаттынган. Социализмни чедиишкиниг тургусканыың херээнге СЭКП-ниң байлак дуржулгазы вьетнам коммунистерге үнелеп четпес дузаламчыны көргүзүп турар. Вьетнамның коммунистери социализмни ССРЭ-ден ылгалдыг байдалдарда тургузуп турзажок, ССРЭ-де социализмниң тургузуушкунуңу кол-кол үүлдери оларга ыяавыла сөгып күүседир үүлдер болуп артып турар, чүге дээрге, ол болза, социалистиг тургузуушкуннуң оруунче кирген бүгү чурттарга барымдаалаар ужурлуг төөгүлүг хоойлулар болур-дур.

Кыдаттың геологтарының чедиишкиннери

ПЕКИН. (СЭТА). КУР-нуң геологтары улусчу эрге-чагырганың чылдарында улуг чедиишкиннерлиг болган. Бир өвес 1949 чылда Кыдаттың геологтуг картазынга казар байлактарның чүгле 18 хевирлерин чуруп көргүскен турган болза, ам олар—95 четкен. Амгы үеде Кыдат хөмүр дашка, демирге, ак коргулчунга, фосфорга, өөнүг металлдарга болгаш чернин ховар металлдарынга харындаа оларны даштыкыже үндүрүп турар апарган.

Чүгле эрткен чылда безин чурткэ 80 ажыг үүл-бүрү ажыктыг казымал байлактарны шинчилеп тыпкан.

КУР-га эрткен чылын: Цянбаньга (Хэбей можу), Ланьсяньга (Шэньси можу), а ол ышкаш Юньаньга, Гуйчжоуга, Цзянсуга болгаш өске-даа можуларга ниити курлавыры 3,6 миллиард тонна демир рудазының кайгамчыктыг-байлактыг черлерин шинчилеп турган тыпкан.

Геология ажылдарының фронтузу чыл келген тудум-на чурттуң улугулуг делгемнерин улам хаара тудуп турар апарган. Пекинде, Чэндуда, Чунцинде геологтуг институттар ажыттынган болгаш ында 15.000 студентилер өөренип турар.

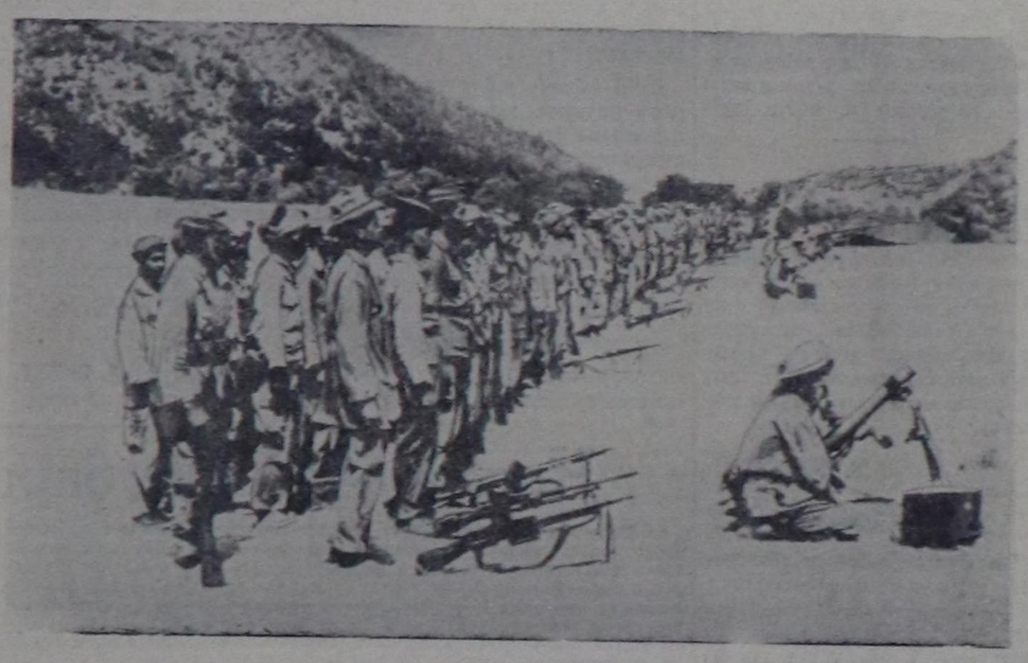

Алжир улустуң хосталга дээш чепсектиг демисели ам 7 чыл уламчылап келген. Алжириң национал-хосталгалыг шерин чурттуң үштүң ийи кезинин хостааш, француз колонизаторларга дыка хөй өлүмнүг согугларны таварыштырыгылаан.

Атлас дагларының чөөн девискээрлеринде, а ол ышкаш дыка хөй өске-даа районнарда кадыг-дошкун тулчуушкуннар чоруп турар.

Чурукта: Алжир национал-хосталгалыг шеригниң бир кезээ.

Фото Синьхуа агентилелдиң.

Конгонуң өмүнээзинден чүгле Лумумба чугаалаар ужурлуг

АККРА. (СЭТА). Ганада үнүп турар «Ивнинг ньюс» солун «Конгонуң өмүнээзинден чүгле Лумумба чугаалаар ужурлуг» деп эгелиг үүлүнде мынчаар айтып турар: ам КНО-нуң Кол Ассамблеязында олуржуп, Конго дугайында чугаалажылгада киржип турар Касавубунуң партиязы депутаттарның палатазында 137 олуттарның чүгле 12-зин алган.

Конгода күрүнениң баштыны чуртту чазактан эргелеп башкарарының шуут хүлээлгези чок болуп турарын демдеглээш, «Ивнинг ньюс» солуннуң мооц-биле холбаштыр айтып турары болза, империалистиг күштер Конгода бүжар ажылды чорудуп турар, ынчаарга Касавубу болгаш ооң эвилелчилери Калонжи, Мобуту, Чомбе олар Конгону үсперлээриниң империалистиг планнарының күүселдезинге чалчаларның ролюн ойнап турарлар. Кол Ассамблеяда Касавубунуң олуржуп турар чоруу Конгода дүшкүүрлүг чорукту күштелдирер.

Ф. Кастронуң чугаазы

ГАВАНА. (СЭТА). Америк шеригдалай базазы—Кайманерада ажылдап турар куба ажылчы чоннарның мурнунга премьер-министр Фидель Кастронуң чүве чугаалаанын «Революсьон» солун бижээн.

Фидель Кастронуң демдеглээни болза: революстуг чазак Кайманера базазының дугайында айтырыгны улуг кичээнгей-биле көрүп турар, чүге дээрге Куба-биле чөрүлдээлиг үүлдерни үүлгедирде американнар ону чылдагаан кылып ап болур болгай. Аңаа холбаштыр Кастронуң айытканы: Кайманера базада американнарның чөрүлдээ кылырына болгаш харын-даа Кубага удур агрессия үүлгедиринге ажыглапкы дег ындыг базымнарны кубажылар кылбас ужурлуг. Ынчангаш америк базада ажылдап турар кубажылар революстуг чазактың политиказынга бүгү аргалар-биле деткимче кылыр ужурлуг деп Фидель Кастро чугаалаан. Улустуң революстуг милициязының отрядтарынга киржиринден ойталаарынче оларны Фидель Кастро кыйгырган, чүге дээрге ол чорук Кайманера базада куба ажылчыннарны истеп-сурериниң талазы-биле американнарга сылдаг болу берип болур—деп чугаалаан. Ынчалза-даа Кубага удур агрессия үнүп келир чүве болза, ажылчын бүрүзү-ле Төрээн чуртту камгалаар бооларны алган турар.

Кубага революцияның долузу-биле тиилээринге бүзүреп турарын Фидель Кастро илереткен. Революцияның дайзыннарының байдалы бистерниинден дыка дорайтаан деп ол чугаалаан. Бир өвес олар бисче халдавас болза Американың бүгү-ле удуртарынга үлегер-чижек болбушаан, революция улам-на бурунгаарлаар апаар. Бир өвес олар халдай-даа бээр болза, оларның байдалы улам-на дорайтаар апаар.

Пединституттуң командазы лыжа болгаш коньки талазы-биле областың чемпиону болгай.

Бо чылын ук команда маргылдаага бодунуң ол адын салбас дээш, белеткелди эгелей берген.

Областың дээре лыжачыларының бирээзи бирги разрядчы Чоксум Эрикчеев оолдарның белеткелин баштап турар.

Кыстарның белеткелин аныяк спортчу Юрий Зырянов чорудуп турар.

Чурукта: Юрий Зыряновтуң кыстарның лыжа талазы-биле белеткелин чорудуп турары.

Фото В. Уколовтуу.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының хуралында

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ноябрь 18-те КНО-нуң Кол Ассамблеязының хундуску пленарлыг хуралынга төлөөлелге эргени хынаар талазы-биле комитеттиң илеткели чугаалажып көөрүн эгелээн. Ол комитет Касавубунуң төлөөлерин Конго Республиканың төлөөлекчилери ыылдыр хүлээп көөрүн сумелеп турар. Комитетке бо шиитпирин АКШ-тың төлөөлери идия үндүрген болгаш оортан хамаарылгалыг чурттарның бадылаашкынын ёзугаар АКШ-тың ыыышкыны-биле хүлээп алган турган. Комитеттиң илеткелинге Гвинеяның чазалгаларын Ассамблеяның хуралының эгелээринің мурнунда төлөөлерге тарадып берген. «Касавубунуң томуйлаанын Конгонуң төлөөлериниң «бүрүн эргезин» хүлээп көөр деп бижээнин Төлөөлелге эргени хүлээп көөрүн шиитпирлээрин соңгаарладыр» деп сөс-биле солуурун Гвинеяның төлөөлери саналдап турар.

Бир дугаарында санал берген Гананың төлөөлекчизи Квейнсон-Секки комитетке Каттышкан Штаттарын дөгеп киирген шиитпирин буруу шаап көрген. Комитеттиң сумелерин хүлээп алыр чорук конго улуска когаралды чедирер болгаш Конгону база катап кулданыр дээр колонизаторларның күжениишкиннеринге дөгүм болу бээр деп ол медеглээн. Кол Ассамблеяның XV сессиязының эгезинде, Конго Республиканы КНО-нуң кежигүнүнге хүлээп ап турда, сессияның даргазы Болэнд ол чуртта конституция болгаш политиктиг байдал тода эвес болуп турар деп чүвеге чылдак какаш, Конго Республиканың төлөөлерин олутту тыпсыр дугайында айтырыгны шиитпирлээрин соңгаарладыр деп саналды киирген болгай. Ол шиитпирни хүлээп алган дээрзи билдингир деп Квейнсон-Секки сагындырган.

Чазактың баштыны Лумумбаны «солаан» Касавубунуң кара туразычда хөделиишкиннери республиканың хоойлуларынга чөрчүп турар деп чүвени Гананың төлөөзи көргүскен. Ол шиитпир, бир өвес ону парламент үүлдүгүзүнүп көөр болза ынчан хоойлу ёзугаар күштүг болган турып болур. Ынчаарга ооң сөөлүнде парламент Лумумбаның чазаанга бүзүрелди ийи удаа илереткен болгай. Ол-ла үеде эрге-чагырганың дээди органы—парламентини президент тараткан болгаш чуруттуң хоойлуларынга өөрүштүр парламент ийи ай ажыг үеде ажылдаваан турар.

Конгонуң хоойлуларынга дугжүп турар шын орук—Конго талазы-биле эптештирилге комиссияның илеткели алгыже чедир конго төлөөлерге олутту тыпсыр дугайында айтырыгны шиитпирлээрин соңгаарладыры болур деп Гананың төлөөлекчизи демдеглээн.

Гананың төлөөзи Гвинея Республиканың төлөөлекчизи Исмаил Туреин деткээн. Конгода улустуң эрге-чагыргаларын таптай базып, парламентини ыыттавас кылдыр күш-биле албадап, дурумнуг чазакты-бир-ле черже киир сывырыпкан, а президент Касавубуну парламентиден бедик, улустан бедик турар кылдыр хүлээп көөрүн биске ам саналдап турар-дыр деп Исмаил Туре чугаалаан. Касавубунуң төлөөлерингe олутту тыпсырын соңгаарладыры дээш гвинея төлөө саналдаан.

Колонизаторларның чалчазы Касавубунуң төлөөлерин КНО-га канчаадаа турган болза киир тыртып алырын АКШ ораладжып турар деп чүвени төлөөлелге эргезин хынаар талазы-биле комитетке болган чугаалажылга болгаш Кол Ассамблеяның ноябрь 18-те болган хуралы көргүскен.

Мурнуу Вьетнамда байдал

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизинин Сайгондан дыннатканы-биле алыр ноябрь 15-те ында «ашталганы чорудар талазы-биле комитетти» тургускан. Ук комитет «хостуг арткан үймээнчи идеегтерни болгаш оларның талазында турар кижилерни дилеп тыварын чорудар».

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамда демократтыг элементилерге удур дерзин чоруктарны күштелдирбишаан, диктатор Нго Динь Дьем дузаламчы алыр дээш бодунуң дүүнгү дайзыннары-биле оптуг арганы база кылып турар. Ооң ёзу-чурумунга ындыг дузаламчы бо үеде дыка чугула болуп турар. Юнайтед Пресс Интернейшнл агентилелиниң корреспондентизиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, Нго Динь Дьем эрткен неделяда ооң эрге-чагыргазынга удур үймээн көдүрүп үндүрген парашютчулар-биле ноябрь 15-те ужурашкан. Корреспондентиниң дыннатканы-биле алырга, беседа болган соонда Нго Динь Дьем бодунуң дүүнгү дайзыннарын харын ошкаарынга чедип турган.

ОБЛАСКА АГААР-БОЙДУСТУҢ БАЙДАЛЫ

Бүгүн обласка булуттагылап аап турар хүн болур, чамдык черлерге хар чаар, шуурган болур. Кызылга хар шоолуг чаңбас. Хат өй-тавында болгаш чоорту дыңзыыр. Агаарның температуразы: обласка — 15—20, а Кызылга—16—18 градус соок.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

КИНО

Бүгүн кинотеатрларга болур киноларны болза:

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Тамбу-Ламбу» — эртенгиниң 9.30 шакта; «Чылгычының ыры»—11.30 шакта; «Б участок»—1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; биче залга: «Алдын симфония»—5, 7, 9 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кышкы тоол» (делгем экранга): 11.15, 1.15, 9.15 шактарда; «Кем чок херээжен»—3.15, 5.15, 7.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Кем чок херээжен»—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ДЕЛЕГЕЙ БАЙДАЛЫНЫҢ ДОПЧУЛАЛЫ

ЛАОСТУҢ УЛУЗУН ИМПЕРИАЛИСТЕР КОРГУДУП ШЫДАВАС

СЭТА-ның шериг бөлүглежиишкининиң кижикчилери чурттарның өрү дужаалдыг офицерлериниң чөвүлел хуралы ноябрь 16-дан эгелээш 18-ке чедир Таиландының найысылалы Бангкокка болган. Ол бөлүглежиишкинни Мурнуу-Чөөн Азияда национал-хосталгалыг шимчээшкинге удур демисежири-биле империалистер алды чылдар мурнунда тургусканнар. Бангкок чөвүлел хуралы АКШ-тың Мурнуу-Чөөн Азияда туруштарынга улаштыр-улаштыр ийи удаа улуг согуушкун таварышкан мындыг үеде чыылган. Лаос улустуң патриотчу күштериниң демисели Лаоста американзырак чазакты чайладырынга чедирип келген. Нейтралитеттиг политиказын чорударын чарлаан Суванна Фумнуң кабинеди ооң орнунга киргеи. Туруп халышкан офицерлериниң чонга даянып күүзешкин чогунуң хараазы-биле чедиишкин чок-даа болган болза, Сайгонга болган шериг эргилдези Мурнуу Вьетнамда америк чалча Нго Динь Дьемниң туттунуп турган төлөнгинжи улам-на божаңнап бар чыдарын көргүскен.

Лаоска болгаш Мурнуу Вьетнамга болуушкуннар харын СЕАТО-нуң шериг чөвүлекчилериниң Бангкокка чыылган чугаалажыр үүлү болган. Чангыс ол безин ук блокту Мурнуу-Чөөн Азияда байдалды чидиглендиреринин чепсээ кылдыр сойгалап илереткен. Ынчаарга Мурнуу Вьетнам-даа, Лаос-даа СЕАТО-нуң шериг бөлүглежиишкининде кирбейн турар болгай. Оон ындай Индий-Кыдатка тайбын дугайында 1954 чылдың Женева дугуржулгалары ол чурттарның кандыг-бир шериг блоктарынга киреринн шуут хоругдап турар. Ынчалзажок, СЕАТО-нуң организакчылары делегей дугуржулгаларын дерзин ёзуби-биле үревишаан, Лаосту болгаш Мурнуу Вьетнамны шериг блогунуң четкизинге киирерин ораладжып, оларны СЕАТО-нуң ажыл-чорудулгазының кавызынче кара-туразында киирип турар-дыр.

Бангкок чөвүлел хуралының ажылының кол үүлү Лаос болган. Америк империалистер болгаш СЕАТО талазы-биле ооң эвилелчилери Суванна Фумнуң чазаан дужур октаарын болгаш Лаосту нейтралитеттин оруундан чайладырын бар-ла шаа-биле ораладжып турар. Ол кара сагыштыг бодалын боттандырары-биле АКШ Лаоска хамааты дайынның чалбыыжын кыпсып үндүрерин, СЕАТО-нуң чаглаа-биле чурттуң мурнуу талазында ижээттине берген үймээнчи идеегтерни Лаостуң дүрүм ёзугаар чазаанга удурланыыштыр тургузарын ораладжып турар. Чижээлээрге, Вашингтоннуң «Ньюс» солуну «АКШ-тың күзеп көрүүшкүнү үймээнчи генерал Фуми Носаван баштаан барын талазырак бөлүглежиишкининиң талазында» деп бижээн. Каттышкан Штаттар үймээнчилерни боо-чепсек, ок-чемзек, долларлар-биле хандырбышаан, Лаоста оларның талазынга ажыы-биле дуруп ап турар.

Лаоста болуушкуннарны Бангкок чөвүлел хуралынга чугаалажып көөр чорук Лаостуң иштики херектеринге СЕАТО-нуң холгаарлаашкынын калбартырының демдээ-биле эрткен. Ындыг холгаарлаашкынны боттандырарынга кол рольду Лаос-биле кызыгаарлажып турар Таиландыга берип турар. Таиландының АКШ-ка күткүүтүрген чагырыкчы бөлүктериниң чамдык төлөөлекчилери Лаостуң адынга ажыы-биле кыжанып турар. Чижээ, Таиландының даштыкы херектер министри генерал Киттикачон бир өвес Лаоста байдал өскерилбес болза, таиланд армия бодунун «СЕАТО-нуң кежигүү хүлээлгелеринге дүүштүр дайылдажып дүрген кириптеринге белен» деп Бангкок чөвүлел хуралынга медеглээн. А Оожум океанда америк чепсектиг күштериниң командылакчызы адмирал Фелт чөвүлел хуралдың киржикчилериниң мурнунга мактанып, «бир өвес СЕАТО дилээр болза, шериг-далай, курагаг чер болгаш шериг-агаар күштери, а ол ышкаш далай чадаг шериг күштерин кириптеринге белен» деп медеглээн.

СЕАТО-нуң чагырыкчылары ол блокту колонизаторларның эргеажыктарын камгалаарынга ажыглаарын күзеп турар. Таиланд найысылалга болган чөвүлел хурал «нейтралитеттин политиказын чорудуп турар Суванна Фумнуң чазаан Лаоска тургузарынга чедирип келген ындыг болуушкуннарны болдурбас сорулганы салган» деп «Бангкок уорлд» солун бижээн. Мынчангаш, шериг авантюралары-биле чарылбас холбаалыг СЕАТО-нуң киржикчилеринге Лаостуң нейтралитеди уйгу-чыдын бербейн турар ышкажыл.

Улустарның найыралының Москвада университеди ноябрь 17-де ажыттынып турда, Совет чазактын баштыны Н. С. Хрущев чүве чугаалап тургаш, мынча деп медеглээн: «Колониализмниң сөөлгү шивээлери улустуң шавыышкыны-биле буурап дүжүп турар ындыг төөгүлүг үеде чурттан турар-дыр бис». Империалистер болза СЕАТО янзылыг ындыг бөлүглежиишкиннериң дузазы-биле ол буурап дүжүүшкүнү соңгаарладырын ораладжып турар. Мурнуу-Чөөн Азияда тайбынга болгаш айыыл чок чорукка кыжанып турар планнарны Бангкоктуң чөвүлел хуралы чажыт ажылдап кылып турган. Ынчалза-даа делегейде уламна чыыткыландыр хып олурар национал-хосталгалыг шимчээшкиниң чалбыыжынга удур демисежир шинек СЕАТО янзылыг «өрт командыларында» чок. Лаос улустуң чангыс эви быжыгын турар. Суванна Фумнуң болгаш Нео Лао Хак Сат партиянның төлөөлериниң чугаалажыышкыннары чедиишкиннерлиг болуп, бүгү национал-дарның, демократтыг болгаш патриотчу партиялардың төлөөлекчилериниң национал чаңгыс эптиң чазаан эң чоокку үеде турган аргалының төөшээрешкен. Кыдат Улус Республикадан болгаш Вьетнамның Демократтыг Республиказындан дузаламчыны хүлээп алыр деп лаос чазактың шиитпирине чугаалажыышкыннарның киржикчилери байыр чедирген.

КОЛОНИАЛИЗМНИҢ СӨӨЛГҮ ТУРУШТАРЫ БУСТУП ДҮЖҮП ТУРАР

Азияның болгаш Африканың улустарының эп-сеткил каттыштырылгазының доктаамал организациязының күүскомунуң чоокта чүе Бейрутка болган сессиязы ол диптериниң улустарының политиктиг амыдыралынга чугула болуушкун болган. Кажан национал-хосталгалыг шимчээшкиниң күчүлүг ыыышкынын-биле колониализмниң сөөлгү турштары буступ дүжүп турар, улустарның колониалисчи чорукка удур демиселиниң көдүрлүүшкүнүнүң үезинде сессия чыылган. Сессияның төлөөлери колониализмни ооң бүгү хевирлери-биле кады бүрүн болгаш туюлунга чедир узуткаар дээш империализмге удур демиселче Азияның болгаш Африканың чурттарының хөй-ниитизиниң санал-оналын мобилизастаарын бирги чергенин соңгаарладып болбас сорулгазы кылдыр чарлаан. Совет чазактың колония чурттарга болгаш улустарга хамаарышпас чорукту тыпсыр дугайында КНО-нуң Кол Ассамблеязына киирген Декларациязын сессия изиннби-биле чүүлдүгүзүнген болгаш бүрүнүбиле деткээн.

Сөөлгү чылдарның дургузунда Азияда болгаш Африкада хосталгалыг шимчээшкин аажок улуг чедиишкиннерни чедип алган. Бүдүн чартык миллиард чыгам, тодаргайларга, оран делегейниң чурттакчы чонунуң чартык кезин колониалдыг дарлалдың илчирбезин ам безин ап окташкан. Африк дип вулкан ышкаш хайнытып турар, ында чүгле бо чылдың дургузунда безин 16 африка күрүнелер хамаарышпас чоруун чарлаан. Оларның саны дурген өзер дээрзинге чигзиниг чок. Империалистер ол чурттарның улустарынга хамаарышпас чорукту тыпсырынга төөшээрежир ужурга таваржып турзажок, Африкадан үнерин күзевейн турарлар. Африка капиталистиг делегейниң алмаз тывыжының 99 хуузун, кобальтының—82 хуузун, платинаның—62 хуузун, алдынын — 59 хуузун болгаш өске-даа ол ышкаш чүүлдерни берип турар болгай. Африканың байлактарын мурнукузу ышкаш үптеп дээрбедээр арганы боттарынга хевээр артырып алыр дээш колонизаторлар шериг күштерин ажыглавышаан янзы-бүрү аргаларны кылып турарлар.

Олар Алжирде хыдыкчы дайынны чорудуп, Конгода шимчээшкинни боочепсектиң күжү-биле базып турарлар. Африкада англи, испан, португал колонияларда улустарның ханы төктүп турар. КАР-ның төлөөзи Юсеф Эс-Сибаи «колониализм болгаш империализм азия болгаш африка улустарының хораның дайзыны болуп артары үргүлчүлевишаан турар» деп Бейрутка болган сессияга медеглээн.

Колониализмге өлүмнүг согуушкунну таварыштырган, ынчалзажок ол туюлунга чедир узуткаттынмаан. Колониалдыг дарлалдын адаанда 100 ажыг миллион кижи ам-даа хилинчектенип чыдар. Ам колониалдыг дарлалдан хосталган чурттар оларның хосталга дээш демиселинге дузаламчының холун сунуп турар. Бейрутка болган сессияга хүлээп алдынган резолюцияда Алжириниң, Конгонуң, Кубаның болгаш өске-даа чурттарының боттарының хамаарышпас чоруу болгаш хосталгазы дээш демисели болза Азияның болгаш Африканың бүгү улустарының ниити херээ болур деп чарлаан.

Политиктиг хосталганы экономика талазы-биле хамаарышпас чорукбиле быжыглаваан турда хамаарышпас чоруктуң бүрүн болу бергени ол өвес дээрзинге Азияның болгаш Африканың улустарын хосталгалыг демиселдиң дуржулгазы бүзүреткен. Гвинеяның, Марокконуң, Каттышкан Араб Республиканың төлөөлериниң сессияга берген боттарының саналдарынга айтып турганы болза, аныяк азия болгаш африка чурттарга колониализмге хөөнүг чоруктуң политиказы айыылды чедирип турар, «дириг артар төлөөде үнүп чоруур» деп принцип-биле хөделбишаан, колониалисчи күрүнелер политиктиг хамаарышпас чорукту чедип алган чурттарга экономиктиг контрольду боттарынга хевээр артырып алырын ораладжышыыаан, чаа аргаларны дилеп тыварын ораладжып турар. Колонизаторларның чаа тактиказы француз чазактың политиказында онза тодазы-биле илерээн. Бодунуң колонияларынга «хамаарышпас чорукту ниитижилгениң хемчээлинге» тыпсып бергеш, Франция ол хамаарышпас чорукту хоозун чүве болдуруп турар деп өвес дугуржулгалар-биле ол чурттарның холун, будун хүлүп шаараан.

Африка чурттарны «балканчыдар» деп чүве колониализмге хөөнүг чоруктуң политиказын чорударынга база-ла рольду ойнап турар. «Балканчыдары» дээрге, чамдык африка улустарының экономика, культура, дыл болгаш өске-даа демдектериниң талазы-биле чангыс аай ниитичи үүлдери турбуже, оларны бичии күрүнелер кылдыр чарып үсперлээр дээн политика-дыр.

Колонизаторларның ынакшаан чулчуруушкуну болза колония улустар бот башкарар чорукка белен өвес дээр чүвениң дугайында тоол болуп турар. Ынчалзажок бир африка ажылдакчының чугааланы-биле алырга, кижи кылаштап болур-дур өвес бе деп чүвени бүзүреп көөр дизе, ону хүлүп шаараан илчирбени үзе шавары эргежок чугула. Индияның, Индонезияның, Бирманың, КАР-ның, Гвинеяның болгаш өскеда чурттарның улустары боттарының национал күрүнелерин чедиишкинниг тургузуп шыдаар деп чүвени херек кырынга көргүскеннер.

Шаанда империализмниң курлавырлары болуп, колония чораан чурттар ам депшилгениң болгаш тайбынның күштериниң курлавыры болуп турарлар. Империализмге мөлчүттүрген улустар бүгү делегей төөгүзүнүң даартагы хунуиде шуут-ла оттуп келир болгаш оларның хосталыры дээш шиитпирлиг тулчуушкун эгелээр дээрзиниң дугайында В. И. Ленинниң 1922 чылда-ла шылгарангай угаан-биле баш удур дөргеп чоруу ам херек кырында боттанып эгелээн.

В. ХАРЬКОВ,
П. ЕГОРОВ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң ораалакчызының 35-24, пропаганда кылдызының 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, өөрө ажыл-агый, үлетүр болгаш транспорт кылдыстериниң 25-38, партийжи-амыдырал болгаш культура-амыдырал кылдыстериниң 37-13, иштики информация кылдызының 20-60, чаза болгаш совет тургузуг кылдыстериниң 21-27, литажылдакчыларының 22-64, бухгалтериянның 31-75, корректорларының 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00985. Чагыг № 2969. Культура өргөөлүнүң типографиязы.